

— ॥ ॐ ॥ —

પ્રેમ ગુરુ

લેખક -

બાલકવિ

અમનગર

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૨૨૦૮ વર્ગિક

પુસ્તકનુ નામ પ્રેમગુરુદ

વિષય ૬-૧૩

પ્રેમ-ગુરુ

યાને

શહેનશાહખતુ-

સેલિમા બેગમ.

લેખક તથા પ્રકાશક,
કવિ બાલકૃષ્ણ કાશીનાથ વિદ્યાસ
(બાલકવિ) ભામનગર.

૪ સ. ૧૯૨૫

વિ સ ૧૯૮૧

મુલ્ય ૦-૮-૦

પહાડ ચડવાની પગમા તાકાત હશે,
કઠણુ કામો કરવાની કરોમા શક્તિ હશે,
હઠીલાને હઠાવવાની હૈયામા હામ હશે,
પણ આંખો વિનાના અધથો શુ થશે ?

વશપરપરાની
મહાન કૃતેહ.

શુદ્ધ સાચા મોતીનો

સુરમે—

મુલક મરાહુર

વખણાયેલો.

આંખના તમામ જાતના દરદો દૂર કરે છે.

ઉત્તમ બનાવટની
ખાત્રી માટે

સોનાના ચાદ
અને સગીરીકોટો

ધણાજ
મળ્યા છે

ના ૧ તોલા ૧ ના રૂ ૪-૦ ૦ | ના ૭ તોલા ૧ ના રૂ ૧૦
ના ૫ તોલા ૧ ના રૂ ૨૯-૦-૦ | ના ૬ તોલા ૧ ના રૂ ૮૦

આ શિવાય ઉત્તમ કુકુ, અગરબત્તી, ઉચ્ચ અત્તરો
આજેજ નીચેના સિરનામે ઓર્ડર આપી મગાવો —

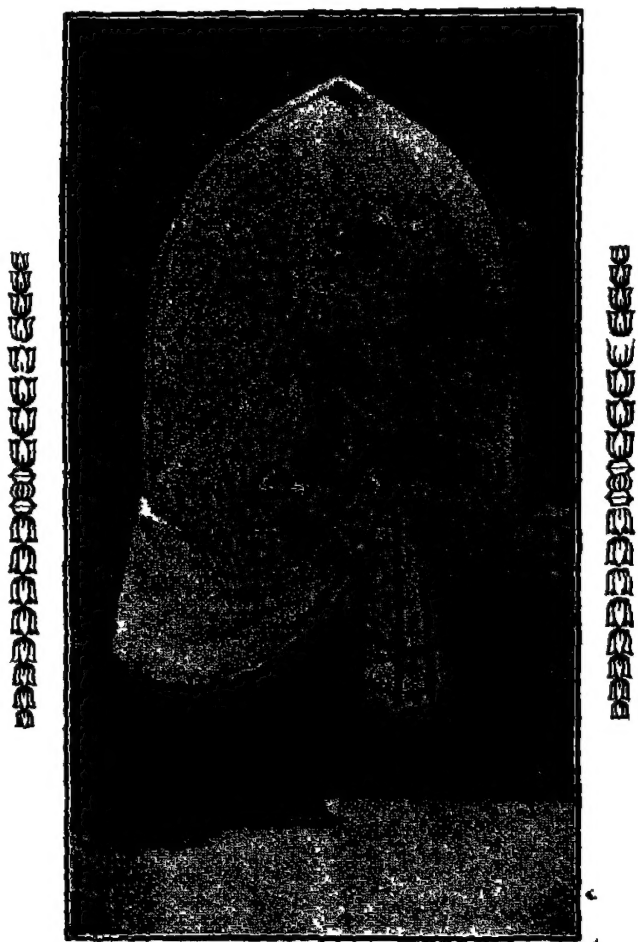
બર્થનરકવેર

જામનગર-કાડીયાવાડ

}

વોરા કાદરલાઈ અબ્દાલાઈ

અત્તરવાલા

સેલિમા અપ્રતિમ સૌન્દર્ય નિગખરામા દિગ્ગ જની હતી (૫૪-૨)

પુસ્તક ૧ હું.

નૂતન પરિચારિકા

પ્રેમ બીજ અલ્ભુત અતિ, ગનિ તેની છે મિત્ર—

પ્રેમ મત્ત થાયે નહીં, પ્રાણાન્તે પણ મિત્ર—૧

કાશ્મીરના હુગગળ પ્રદેશમાં એક પ્રસિદ્ધ અને ગમ્ય ગમ્ય, મહદ્ ઐશ્વર્યસંપન્ન ભારત સમ્રાટ શહાજહાન બાદશાહે અંખરતુને માટે કેટલાક રાજમહેલ બાંધાવ્યા હતા. આ મહાવયના સમુદાયનું નામ ‘આરામ બાગ’ એવું હોઇને તેમાં ‘મોતી મહેલ’ બહુજ શોભીતો, ઐશ્વર્યથી સુકત અને વખવ સામગ્રીમાં અગ્રેમર ગણાતો હતો. આ મોતી મહેલની અધિષ્ઠાત્રી-શહાજહાનની નતન

૨ પ્રેમ ગુચ્છ.

પ્રણયિતા-સેલિમા બેગમ પોતાના નિસીમ રૂપગુણ અને સૌન્દર્યની અતુલ જોતિ વડે અતપુર્ણ અન્ય બેગમોના કામલ હૃદયો ક્ષણે ક્ષણે પ્રભળતી હતી વધારે તો શુ ? પણ પ્રત્યક્ષ મુખનાજ બેગમ પણ શહાજહાનના હૃદયપટ પર પ્રેમપ્રભુત્વ સ્થાપન કરી શકી નહિ સેલિમાની જીવનગતિ સંપૂર્ણ થયા પછીજ સુમતાજ બેગમનો સુખસુધા ઉદય પામ્યો હતો.

ચાંદની રાત્રિ ! બગવાન ગજનીનાથ ચંદ્રમા પોતાની વિમલ જ્યોત્સ્ના વડે વસુધરાને નહાવગતો હતો. વચમ વચમાથી ઘોળા મોકેત કપાસના ટગલા પ્રમાણે દેખાતા વિન્દ મેધ ચંદ્રપ્રભાને મ્લાનતા આપતા હતા ધણેજ દૂર ઉત્તર બાજુએ તુપાગહાર મડિત હિમાલયના ધવલગંગા પર ચંદ્રકિરણો પડીને ચમકતા હતા આ દેખાવ વણોજ સુદર દેખાતો હતો આગમ બાગ માહેના રાજમહાલયના પાદપ્રમાલન કરતી એક નહાનકડી નદી વહેતી હતી તેના નિર્મલ જલમા ચંદ્રકિરણો પ્રતિબિંબિત થઈને તરલ ગજનધારાઓ માફક ચમકતા હતા.

આ મોતી મહેલના દીપ પ્રકાશિત ગગમહેલમા એક બારી પાસે ઉભી ગહીને સેલિમા બેગમ મૃષ્ટિ સૌંદર્યનું અને રમ્ય વિભાવરીતુ શાન્ત તથા ગભીર, અપ્રતિમ સૌંદર્ય નિરખતામા ટ્રિંગ ખતી હતી બેગમનો કેશકલાપ છુટોજ હતો. તે બ્રમર કેગરાશીનો કેટલોક ભાગ તેની પીઠ ઉપગની પીરોજ ગગની ઓટણી ઉપર, અને કેટલોક ભાગ તેના સુદર ગુલાબી ગાલ ઉપર ઝૂલતો રહી, અત્યુત્તમ શોભા આપતો હતો ચોમેર શાન્તનુ પ્રબળ સામ્રાજ્ય વ્યાપી રહ્યું હતું તે સુરમ્ય સ્થાનમા આ વખતે કેાઇપણ જાતનો શબ્દ સંભળાતો ન હતો કેમકે એ પહાડ માહેના આખો દિવસ કિલકિલાટ કરનારા ભૃગરાજ

અને ખુલ્લુલ વગેરે ન્હાના મ્હોટા પક્ષીઓ આ વખતે નિદ્રાસુખનેા અનુભવ લેતા હતા.

આજ કુદરતનુ આ મનોરમ સૌદર્ય ધણીવાર સુધી નિહાળીને એક દીર્ઘ નિશ્વાસ મુકી સેલિમા બેગમ બોલી- “ અડાડા ! કેવી રમણીય રાત્રિ ? સ્થાટિક સરખી શુભ્ર ! રૂપેરી આદની દૃષ્ટિગોચર થના આ અપ્રતિમ સૃષ્ટિ સૌદર્યથી મારા હૃદયમા આજે અનેક આશાઓ ઉત્પન્ન થઇ છે-થાય છે રે ! પણ તે શા કામની ? તે પર્યુ રી રીતે થઇ શકે ? આ નિર્જન પહાડપર કેાઇ એકાદ બદીવાનની માફક હું રહું છું ! પણ જેમનાપગ મારી સર્વસ્વ આશાઓનો આધાર તે કયા છે ? આવવાનુ વચન આપીને આવતા નથી દર્શન આપતા નથી ‘ તારાપગ પ્રાણુ ॥ પણ મારા વિશેષ પ્રેમ છે ’ આમ મોટેથી કહેવાનુ માત્ર ! પણ પ્રત્યક્ષ તો તેવો અનુભવ જણાતો નથી આ મારા યૌવનમ-હૃદયમા ઉભરતી પ્રબલ વાસનાઓ અને વેગતર મનોવૃત્તિ તથા આકાંક્ષાની શાંતિ શી રીતે થવાની ? પુષ્કળ દાસીઓ, મુકતામણી રત્નપ્રવાલ આદિ વૈભવોની સ્વામિની થઇને પાંજરામા પુગાયેલ એક પખીણી પ્રમાણે જીવન પુરૂ કરવામા કિચિત્ માત્ર પણ સુખ હોય છે શુ ? પાપાણુમા કદી પુષ્પ પ્રગટેજ નહિ દિર્ઘશ્વરનુ હૃદય પાપાણુ સમાન છે, કઠીણુ છે ! તેમા પ્રેમનુ કોમળ પુષ્પ કયાથીજ પ્રગટે ? હું સાર્વભૌમ બાદશાહની બેગમ-જતાયે મારાથી આ દાસીઓ પણ લાખ દગ્ગજો સુખી છે ”

એ પછી બેગમે બારીના દ્વાર બંધ કરી, એક જબરો નિશ્વાસ નાખતી તે ધીમે પગલે સુકામલ શૈયા ઉપગ-આવી બેઠી

આજે સાત દિવસ થયા શાહાજહાન બાદશાહ શીકાગ કરવા

હૂનના જ ગલમા ગયો હતો તેના તરફથી અઘાપિ સુધી કાઢપણુ ખખર આવ્યા ન હતા 'આજ સાંજે હું જરૂર પાછો આવીશ' આવી રીતે બેગમને આશ્વાસન આપી તે ગયો હતો પણ તે પ્રમાણે એ પાછો આવેલ ન હતો એક દિવસ ગયો-બીજો દિવસ ગયો-ત્રાજો હજો અલિમાએ પોતાના પ્રિયતમની અધિરાઈથી અત્યંત રાહ જોયા કિંધી એક અકવાડીયુ તીલા જતા ગાહાજહાન શિખરેથી પાછો કયો ન હતો

એલિમા બેગમના મહેલમા વિધ વિધ પ્રકારના સૌગન્ધિક દીપો પ્રજ્વલતા હતા ચોમેર સુદર ગીત દિવાલો ઉપર ચિત્રકાગી કૌશલ્યની અનવધિ પ્રદર્શિત કરતી વેલપર્ત' કાટવી જોઇ, તે ખરીજ તરલતાઓ છે કે નુ? એમ પ્રેક્ષકને જણાવુ ચારે બાજુએ મોટા શુભ મિલેરી કાચના અગ્નિસાઓ ટાંગેલા હતા અગ્નિસાઓની ચોતરફ નાગકેશ અને ચમેરીના પુષ્પોની અતુલ્ય કૌશલ્યવદં ગુથેલી માળાઓ લટકતી હતી તેનો સમીપ થએલ તીવ્ર ગંધ મહાલયમા પ્રસરી રહ્યો હતો એલિમા સુફરીના પદચિન્હ ધારણ કરતા મારે નીચે સુદર ચિત્રમય ગનીચાઓ બિઝાવેલા હતા દિવાલોપર સ્થળે સ્થળે, સ્કાટિંગની ખીંટીઓપર તેલિયાગની સુદર તસમીંગે ટાંગેલી હતી તે ઉપર એ સ્કાટિક પ્રભાના ચચલ પ્રકારાનુ પ્રતિબિંબ પડતા તેની ઉન્નલ નર્ણમય શોભામા ઓઝ ઉમેરો થતો હતો જેથી ચિત્રપટ માહેની ચિત્રિત મર્નિઓ સજીવ છે કે નુ? એમ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થતો હતો એલિમા સુદર એક મુદ્દ કાચ ઉપર બેસી હતી આ વખતે તેની મુલાયન તબીયતથી સુદ્ધ વસ્ત્ર ભાર પણ સહન થઇ શકતો ન હતો આવી ઝીણ વસ્ત્ર તેણે ક્રોધથી અલિચા ઉપર નીચે કે કયુ

પીરેજી રગની તક્ત જીલ્લી મોનીચોથી પૂરીત ઓઢણી પલુ સેલિમાયે તેટલાજ કોષથી ફેરી દીધી જે એ હિજલ પ્રકાશમા વધારે ચમકવા લાગી તેને જોઇ વિરકત ચ્વટે સેલિમા બોલી-“ યુ કગુ ? કાઈજ ગમતુ નથી ! ”

બેગમસાહેબની દુકમની રાહ જોતી એક ફાસી પામેજ ઉભી હતી, તેને સેલિમાયે કહ્યું-“ બાબુના હોલમા નવો બીન આણેવ છે, તે લઇ આવ ”

દામયે બીન આણી આપ્યા પલુ તેના તાન સંવીમાને મેળવતા આવડ્યા નહીં તે ગમણીના બીબકળનેચ લગ્ન પમાડતા અધર હિપ મધુ સ્મિતની છટા છવાઇ તે પોતા સાથેજ કહેવા લાગી-“ આ બીન પલુ મુવો નરજનીનોજ કે નહિ ? તેમના જેવો જ આય ડંડાર હૃદયનો નહિ તો બીજુ યુ ? ”

થોડા દિવસ પહેલા સાકી નામની એક નવી દામી બેગમ-સ હાથની નહેનાતમા આવી હતી સેલિમાયે પોતા પામની દાસીને કહ્યું-“ જા એ નવી દામીને બોલાવી લાવ જોડે તે સાન ગાઇ જાણે છે ”

સાકી આ વખતે પોતાની ખાલીમા હતી બેગમસાહેબ બોલાવે છે એવુ સામળના બરાબર તે દોડતી આવી સાકીને ચહેરા ખરેજ મુદ્દર હતો. પલુ તેના મુખપરની પ્રત્યેક રૂપામા દુર્વટ ચિંતા અને દુખના ચિન્હો સ્પષ્ટ દેખાતા હતા તેને હમેશા એકાતવાસમાજ મહેવુ વધારે પ્રિય હતુ અત પુર માહેની બીજી દામીયો સાથે તે વધારે બળતી નહી અને તેમના સાથે વધારે બોલતી પલુ નહતી બેગમને તેની જગ પડતી ત્યાં તે વિના વિદ્યબે હાજર થતી એક

દિવસે સાકી પોતાની ખોલીમાં એકલીજ ગાતી બેઠી હતી, ત્યાં સેલિમાં તે ખોલી પાસેથી પસાગ થઈ સાકીનું તે મનોહર ગાયન સાબળી ન બેગમ તેના એ ગુણ ઉપર મોહિત થઈ અને તેન પર ત્યાંથી વિશેષ પ્રેમ કરવા લાગી સાકીને બેગમ હમેશા પોતા પામે એસવા ઢહેતી પણ બેગમ પાસે એકલા રહેતું સાકીને ગમતું નહિ

સાકી કંઈત ગાયનમાંજ નિપુણ હતી એમ નહી ખીન-સતાર વિગેરે તત્તુવાદ બજાવવામાં પણ તે પારગત હતી મેરલી બજાવવામાં તો તે બહુજ પ્રવીણ હતી અતપુગમાં દાસત્વ કરવું એટલે આવી વ્લાઓ અવશ્ય આવડવીજ જોઈએ એક વખતે યાદની રાત્રિમાં ઉપવનમાંહેના નિન્તખ્ત્ર હતાકુજમાં સાકી અને સેલિમાંબેગમ બે । હતા, તે વખતે સાકીને મધુર મેરલી નાદ સાબળી બેગમ પ્રેહબાન પણ બુડી ગઈ હતી ' અને તે દિવસથી સાકી દાની સાથે બેગમે સહિયગ પ્રમાણે વર્તન ગણ્યું હતું

સાકી આનીને બેગમ પાસે બેઠી એટલે બેગમ બોલી-“પ્રિય મરી ! આ વખતે તું ખીન બજાવીરા કે મારલી ? મને તો જરાયે કાંઈ ગમતું નથી । ”

સાકી જરા ઉદાનીનતા બતાવતી બોલી-“ જેમ બેગમસાહેબની મનજી હશે તેમ કરીશ ”

‘ સાકી ’ આટલા દિવસથી તું અહિયા છે, પણ કોઈ દિવસ તારા ચહેરા ઉપર હાસ્ય તો મારા જોવામાં આવ્યુંજ નથી । સદાયે ઉદાસી ને ઉંઘાળી જ એ તે શું ? ” સેલિમાં બેગમે હસતા હસતા પૂછ્યું

“ દાસીયોને વળી હાસ્યવિનોદ શા એગમસાહેબ ? ” સાક્ષીએ પોતાના ઉદ્વેગને છાજતો ઉત્તર વાળ્યો.

એ સાબળી સેલિમા દુખિત સ્વરે બોલી-“ સાક્ષી ! હું તને ખીછ દાસીયો સરખી ગાણુ છુ કે ? કહે જોડ ? ”

“ ના એગમ સાહેબ-એમ કેમ હું કહું ? માગપર આપની ખાતમ મહેરમાની છે ”

“ તો પછી આમ તુ દિદાસ કેમ રહે છ ? ”

“ તારે આપ પોતે કેમ સદા દુખી દેખાઓ છો ? ”

“ જાડીએ જાડી ! હું કાંઈ તારા સગળી અહોનિશ ફિકગ્મા ને ફિકરમા નથી હોતી હાલમા ધણુ દિવસ થયા આદશ હ સલામનના દર્શન થયા નથી એટલે તને કદાચ માગ ચહેરા ઉપર ઉદાસીનતા દેખાતી હશે-પણ તારી માકક કાયમની ઉદાસી તો નથી જણાતી ? ”

સાક્ષી મનમાને મનમા કાંઈ વિચાર કરતી હતી તે થોડા વખત પછી બોલી- ‘ એગમસાહેબ ! કોઈ વસ્તુ મેળવવાની પ્રયત્ન ઇચ્છા હોય અને તે પ્રાપ્ત ન થાય એટલે કલેરા થાય-એ આપથી કાંઈ અગાળુ નથી શહેનશાહના દર્શનની આપને પ્રયત્ન ઇચ્છા છે, પણ ને લાભ આપને થતો નથી તેથી આપ આવી રીતે દિલગીર થયા છો તેજ પ્રમાણે મને પણ એક વસ્તુની પ્રયત્ન ઇચ્છા હોઈને, તે મને પ્રાપ્ત થતી નથી એટલે હું સદા દુખી હોઉ છુ ”

પ્રેમથી હાસ્ય કરતી સેલિમાએગમ બોલી-‘ તો પછી તારો કોઈનાપર પ્રેમ બધાયો હોવો જોઈએ કોની સાથે બધાયો છે ? મને કહે તો ખરી ! મને ખબર પડે એટલે તેની સાથે તારા લગ્ન કરી દઉ ”

સાકીના કપોલપર પ્રવદ્યિ દુ ચમકવા લાગ્યા મુખ મડલ
ચકતવર્ણ બન્યુ-કોમળ ચાટે ને બોલી- ‘બેગમસાહેબ સાથેજ મારો
પ્રેમ જોડાયો છે ”

આ શાહ સિકાગ કંવા ગયા, ત્યાગથી મેલિમાબેગમ હમેશા
દિલગીરીમા નહેતી પણ આગે વૃષ્ણમેયમા ઉર્જીવલ સૌદામિની ચમકે
તેમ, સાકીનુ ઉપરોક્ત બોલવુ સાબળી સેલિમાનુ મ્લાનવદન
હાન્યયુક્ત જણાયુ તેને ધક્કી મેલિમા બોલી-“ જા જા-ગાડી !
હુ તો બાદશાહની બેગમ મારાપન તારી પ્રાંતિ મધાઈ ! ”

સાકી ત્યાથી ઉઠી જના લાગી પણ તુરંત સેલિમાએ તેનો
હાથ પકડી પાછી બેસારી થોડી વારે તેણે સાકીને કહ્યું-“ સાકી !
જવા દે એ વાતો-પણ તુ તારી એ મોનની લલ આવ-આને આ
મહેલમા બહુ અફારો થાય છે એટલે આ બધી ખારીયો ઉધાડ જોડે !
સધળા દીવાઓ બોલની નાખ, અને ચદ્ર પ્રકાર અદર આવવા દે
આ પુષ્પમાવાઓ મારી ગૈયાપર મિઝાન-શહેનશાહ તો આવતા
નથી પણ માગ હૃદયનો વિગ્હાગ્રિ આના ઉપચાન્યી તો ગાત કર !
તુ પડખ બેમાને બમરીથી એકાદુ સજીત ગા તે સાબળીને તો
ધડી બગ મારી ચિતા હુ બુલી જઈશ ! ”

સાકી ઉઠીને ઉભા થઈ મગમે તેને કહ્યું-“ સાકી ! આગે
તો તગ બહુ લાગી છે માટે એક પાલો સિરાજ—”

દામયે સુગંધી સિરાજનો એક મુનર્ણ ખાયો ભરી લાવી
આણો અને બેગમે ત મેદ માડ્યો તે પીતા પીતા સેલિમાએ
કહ્યું-“ આ ઉપન તો શીલુ વળે છે સિરાજ બહુ ગરમ હોય છે
મે તેમા તો પુનઃપજા બેગમ્ હુ કે ? ”

“ જ હા ” સાક્ષીએ કહ્યું

‘ દીઠ આપ તો પણ એમા થોડું ઇસ્તખુલ તો મિલાવ ”

એક સુવર્ણ પ્યાલો લઈ સાક્ષી ખીજી ખોલીમા ગઈ તેણે એ સિરાજમા ઇસ્તખુલ મિશ્રણ કરી ખીજી પણ કાંઈ મિલાવ્યું અને પછી તે મદિરાપાત્ર લાવી બેગમ આગળ ધર્મું .

બેગમે પ્યાલો હાથમા લીધો સુવર્ણપાત્ર માહેની ચમકતી સિંગાજ દીવાના પ્રકાશમા તો વધારજ ચમકવા લાગી તે સંવળી સિંગાજ પીછને સેલિમા સુઝગીએ તે પ્યાલો પાસેના ટેબલ ઉપર મુક્યો ત્યાથી તે ઢળી પડીને એક પુષ્પપાત્રને અથડાયો તે સાથે એ પાત્રના સુરેસુગ થઈ ગયા અને તે માહેના પુષ્પ વેરાઈ ગયા

પાસેની એક મખમલની અતુલ શૈયાપર સુકોમલ રૂપસુદરી, રમણીશિરોરત્ન સેલિમા મદિરાના અમલથી તુદ બની પડી હતી સાક્ષી મોરલી બળવતી મધુરકંઠે લલકારવા લાગી કે—

“ દુખુયા મે કૈસે કહુ મેરે સજની ! • ”

પુષ્પ ૨ જી.

ગુપ્ત રહસ્યનો નંદા

પ્રેમમત પ્રણયોર્મિમા, ગણે નહીં દિન-રાત—

કષ્ટ સહી ધાર્યું કરે, ભલે થાય પઠિ ધાત !—૨

દીણીવાગ સુધી સાક્ષીનું મોરલીમા સંગીત વ્યાસ્ય હતું વચમા વચમાથી તે સંગીતના સુરો તે મોરલીમા બળવતી અને કેટલીક વાર પોતાના સુકંઠ વડે તે ગાતી કે—

“ દુખુયા મે કૈમે કહુ મેરે સજની ! • ”

બસરી બળવતી વખતે તે નિદ્રિત સુદરીના મુખકમલ તરફ સાક્ષીની દષ્ટિ ચોગી રહેતી કેટલીક વારે તે પુરૂ ગાયન ગાઇ રહ્યા પછી બેઠી હતી તે જગા ઉપરથી ઉડી હળવે હળવે સેલિમાની શૈયા પાસે ગઇ ત્યાં હળવેથી તેની ગાળુમા બેઠી મદિરાના અમલથી સેલિમાના કપોલ પ્રદેશમાં લોહી ચડાવે વધારેજ રતાશ પ્રસરી હતી તાળુલ ચર્વણથી લાલ થયલ તેના આંદુલ્ય કિંચિત્ કિંચિત્ તુલ્ય પામતા હતા જે પ્રમાણે પવનના મદ હૃદયકાથી વક્રીરી ક પીત થાય છે, તેમ સેલિમાનો છાતી-પ્રદેશ ઉચો નીચો થતો હતો તેના નિશ્વાસ સાથે સુરાનો ગંધ પ્રસરતો હતો કેશભાગની મયાદાપર તેમજ બાલ પ્રદેશ ઉપર ઝીણા ઝીણા મૌકિતક પ્રમાણે પ્રસીનાના મિન્દુઓ ચમકતા હતા.

સાક્ષીએ પ્રથમ પાતાના કપડાંથી નના પ્રવેદનિદુઆ લુછી કહાડ્યા પ્રખીનો લુછતા તેનો હાથ કપ્યા કરતા હતા પછી શૈયા પરથી નીચે ઉતરી તે દૂર જઈને ઉભી રહી તેના નેત્રમાં જવાલા પ્રગટી હતી, હૃદય ક પિન થતું હતું અને કંઈ શુષ્ક-કોરો થયો હતો.

તે એકાત મહાલયમાં સાક્ષી ધણીવાર સુધી ઉભી રહીને વિચાર કરતી હતી ધણો વખત થયા તોપણ તે તેમજ ઉભી હતી કેટલીક વારે પાછી તે સેલિમાની શૈયાપર આવી બેઠી પછી હળવથી સેલિમાના મુખનું તેણે એક ચુબન લીધું એ વખતે તેનું હૃદય ભીનિથી કંપતું હતું તેહ યદિ અલિત થયા સગખી જણાતી હતી અને તેની પ્રત્યેક નસેનસમાં વિજળીના આચકા બેમતા હતા.

સાક્ષી બેળી હતી તેની સામેજ એક મોટો આરિસો હતો. અને એ વખતે બેગમના મહેલમા પૂર્ણ દિપ પ્રકાશ હતો. સાક્ષીએ ડોક ઉઘી કરી જોયું ત્યાં તેને સામેના નિષ્કલક, સુગંધી પુષ્પ માલિકાઓથી સુશોભિત અરીસામા-ઉઘા, ભગ્ન સુદર દાઢી વિભૂષિત એવા એક પુરુષની ઢાયા જણાઇ જેમ કોઇ નજરે પડેલા સર્પથી તેની ભીતિને લીધે માનવીની જેની સ્થિતિ થાય તેજ સ્થિતિ આ વખતે સાક્ષીની થઇ

તે પ્રતિબિંબિત મૂર્તિ તરફ કરી જોવાની તેનાથી હિમત થઇ - કની ન હતી જે પુરુષ ખોલીમા ઉભા હતો, તેણે આ બધી હકીકત જાણી હોની જોઇએ અને તે પુરુષ ખીજો કોઇ નહિ, પણ પોતે શાહાનુશાહ બાદશાહ હશે, ખીજોનો રંગ મહેલમા પ્રવેશ શાનો થાય ? તીંગે ભીતિપ્રદ વિચારો. સાક્ષીના મનમા એક પછવાડે એક આવવા લાગ્યા તેણે હિમત કરી ફરી એકવાર તે અરીસા તરફ જોયું તે પ્રતિબિંબિત મૂર્તિ હજુપણ જોમની તેમ ઉભી હતી તે બાદશાહ સિવાય અન્ય કોઇજ નહિ એમ સાક્ષીને હવે ચોક્કસ ખાત્રી થઇ બાબુની દિવાલ ઉપર બાદશાહની તસવીર ટાંગેલી હતી, તે તરફ સાક્ષીએ જોયું અને તેનું શરીર થરથર ધ્રુજવા લાગ્યું તેની સતત જીવન આશા નષ્ટ થઇ !

બેગમ સુતેલ છે, અને દાસી તેનું ચુબન લે છે, આ અદ્ભુત બનાવ જોઇ શાહજહાનથી હસેવું દાખી શકાતું ન હતું તેને લાગ્યું કે સેલિમા ગંગાજેશ્વરી, તેનું અનુપમેય લાવણ્ય જોઇને તેના સૌન્દર્ય ઉપર શું ભૂખો પણ મોહિત થતી હશે ? આ નવી દાસીને બાદશાહે આ પહેલા કોઇ વાર જોયેલ ન હતી તેણે આગળ આવી

૧૨ પ્રેમ ગુન્હ

પૃથુ-“ કાણુ છે તુ ? આટલી મોડી રાત્રે ભેગમ પામે બેસી શુ કરતી હતી ? ”

સાક્ષી સુ જવાબ આપી શકવાની હતી ? આ વખતે “ સખસે બડી ચુપ. ” એજ તત્વતુ તેણે અવલખન કયું

દાસીયે કાઠ ઉત્તર આપ્યો નહિ એ જોઈ બાદશાહને બહુજ અચ્ચો થયો આ દામી માડી તો નથી ? એમ તેને શકા થઈ જરા ઉચ્ચ સ્વરે તેણે ફરી પ્રશ્ન કયો- “ દાસી ! બોલતી કમ નથી ? તુ કાણુ તે સ્પષ્ટ કહી દે અને અહિં શુ કરતી હતી ? તે બોલ ”

“ અને હુ કાણુ છુ તે ન કહુ તો જહાપનાહ સુ ’ ” સાક્ષી બોલી

દાસીની ઉદ્વેગ જોઈ બાદશાહ ગતબ્ધજ બન્યો તગજ કમર પગ લટકતી તગવાર સર્ કરતી મ્યાન બહાર નિકળી ઉજવલ પ્રકાશમા તે ચમકવા લાગી પણ બીજાજ લાણે શાહજહાને તે પાછી મ્યાન કરી અને કઠોર સ્વરે પૃથુ- “ સુ કંડ ? સ્ત્રીના લોહીથી મારી તરવારને બીંજવી કલકિત કરવા હુ નથી ઇચ્છતો તારી આ ઉદ્વેગાઈ માટે હમણાજ પહેરેગીરને બોલાવી, તાગ કપડા ઉતરાવી ઉઘાડી પીઠ પર નેતગની સોડીયો વડ ફટગવી કાઢુ છુ ”

અસાર સુધી સાક્ષીના હૃદયમા પોતાની જીવન-આશાનો અકુર થોડો પણ જણાવો હતો તે બાદશાહનુ આગ્રહ મુખમડળ જોઈ નષ્ટ થયો તે કપિત સ્વરથી બોલી- “ જહાપનાહ ! સ્ત્રીના લોહીથી આપની તગવાર ખરડાશે નહિ-કલકિત થશે નહિ ખુશાથી ધા કરો, હુ સ્ત્રી નથી પણ પુરુષજ છુ ”

પુરૂષ શબ્દ સાબળી બાદશાહની આખા તપ લોહ પ્રમાણે બાલ્યુદ થઇ તરવારને ફરી મ્યાન બહાર કાઢી, પણ આ વખતેયે તેણે આત્મસંયમનવડે તરવાર પાછી મ્યાન કરી અને ક્રોધિત સ્વરે બોલ્યો- ‘ શુ પુરૂષ ? અને તે શહેનશાહના રગમહેલમા ? તને તરવારથી મરણ આવે તે બહુજ સુખનુ અને વળી તે પણ મારા સરખા વીગનરના હાથથી ! મારે તેમ નહિજ એવી દયાને તું પાત્ર નથી તને બુખ્યા ડાસ જેવા ડાખા કુતગઓથી સુથાવી-ફડાવીને તારે પ્રાણ નાશ કરવો એજ શિખા યોગ્ય છે ,,

સાકી ઉભી હતી બાદશાહના એ ગર્જ સાબળી કોઇ ઝાડ પર વિજળી પડે અને તે કડકડતુ બૃમિ પગ નયન કંઠે, તેમ તે બાદશાહના પગ પાસે ઢળી પડી !

આ વખતે સેલિમા સુદરી મુખ-નિદ્રામા નિમગ્ન હતી તેના તરફ બાદશાહ ક્રોધિત દર્શિથી જોવા લાગ્યો એ જોઇ સાકીના હૃદયમા બહુ દ્રારકો એડો સાકી તુરત ઉડીને ઉભી થઇ અને સ્થિત દર્શિવડે બાદશાહ તરફ ટગર ટગર જોતી બોલી- ‘ શહેનશાહ ! હુકમ થયે તો મારી સમગ્ર જીવન કથા આપને કહીશ ”

શહેનશાહન પ્રથમ પ્રમાણે કંઠાર સ્વરથી બોલ્યો- “ કહે પણ ગમે તેમ હશે તોપણ તને જરૂર દેહાન્ત શિક્ષાનો હુકમ હું જગપણ ફેરવીશ નહિ એ ચોકક્કસ ધ્યાનમા રાખજે ”

સાકી ધીમે ધીમે કહેવા લાગી- ‘ જહાપનાહ ! જે સેલિમાએગમ અસારે આપની હૃદયેશ્વરી થઇ એવી છે, તેણીનાપર બચપણથી મારી પ્રાણ કરતાએ પણ અધિક ચાહના છે. તેના બાપે

મને આશ્વાસન આપીને મારૂં લાલન પાલન કર્યું છે તેના આપે
 મને આશ્રય આપેલ તેની મા જીવતી હતી તો સેલિમા મારી જગ
 પ્રાણેશ્વરી-હૃદયેશ્વરી બનતી પશુ હાય દુર્લભ ! શહેનશાહ ! આજ
 પાત્ર વરસ થયા તે અનુપરાસિની થયેલી છે દરમ્યાન એકવાર પણ
 તેના મુખાવિદના દર્શન થાય તો સાડ એમ મારી અત્યંત દુઃખ
 હતી, પણ એકવાર તે લાભ મને મળ્યો નહિ જેથી ના દવાગે
 આ સ્ત્રીવેષ ધારણ કરી આપના અનુગ્રહ મે પ્રવેશ કર્યો નિર્દાપ
 સેલિમાએ મને બિલકુલ ઓળખ્યો નથી મને તે બહેનજીવ સ્ત્રી
 સમજતી હતી દીવસના ભાગમાં તેની પાસે આવવાનું હવે પ્રયત્ન
 ટાળતો અને કદાચ આવતો તો બુઝો લઈ આવતો કમકે કદાચ
 તે ઓળખી જવાની મને બીની લાગતી સેનિમાની બાળપણમાં
 મારાપર અલગ પ્રીતિ હતી તેની સાથે લગ્ન કરી આખી જી
 સુખ ચેનમાં કાઢીશ, આ ભૂતલ ઉપરજ આનંદન નિપજારીશ,
 એ આશાર્થ-એ કલ્પના મોહથી હું દીવસ ગુજારતો હતો ત્યાં આપે
 મારી સામગ્રી આશાની ધુળધાણી કરી, બુખ્યાના મોઢામાંહેનો કેળો
 કાઢી લીધો ! મારા અભાગીના સાખ્યમાં જે કાલન્યુ જલાપનાહ !
 આજ સુરી મારા હૃદયમાંની એ ચિંતા મે દાખી રાખી હતી પણ
 આજે આ શુભ ખિલેલી રૂપેરી ચાંદની, આ સુગંધી પુષ્પમાલાઓ,
 મદીરાપાનથી આવેલ ઉમંગ, અને એ સરળામાં વિશેષત આ એકાંતમાં
 મળેલ ઉત્તમ વખત, એ બધી બાબતોથી મારા નિશ્ચયને બગ થતા
 મનેગતિ એકાંત બની સિરાજમાં એક વધારે કેડી દવા ભેળવી, મે
 સેલિમાને અચેતન બનાવી કેવળ મારાજ મૃત્યુની વાત હોત, તો
 આ બધી લબાણુ કર્મકથા હું આપને કહી ન - બહાવત પણ કદાચ

આપ આ નિષ્કલ્પક સેલિમા સુદરી ઉપર શક આણુશો, માટેજ આ હકીકત મારે આપને જણાવવી પડી છે થોડાજ વખતમા મારો અમર આત્મા પાક પરવર દિગારના દરબારમા વિલીન થશે તો પરમાત્માની સાક્ષ એ કહું છુ, કે આ ઘડી સેલિમાના સતિત્વ ધર્મનો મે મિલકુલ જગ કર્યો કે કગલ્યો નથી પવિત્ર સેલિમાના સમક્ષમા આપને આનંદ બહેમ જો દાગવા હુ શક્તિમાન થઇશ, તો પછી ગમે તેવા બયકગ બીકટ રસ્તે મને મરણ આવે-તોપણ મારા આત્માને પરલોકમા સાન્નિજ પ્રાપ્ત થશે

બાદશાહે ચિર ચિત્તવડે બધી હકીકત સાભળી સેલિમાના શરીર અને મનની નિષ્કલ્પકતા માટે બાદશાહને ખાતી થાય છે કે નહિ ? એ જોવા માટે તે સાકીરપ મરદ શાહાજહાનના અહેરા તરફ ઝીણી નજરે જોતો હતો પણ તે શાહાજહાનનો કોઇપણ પ્રકારનો નિશ્ચય કળી શક્યો નહિ તે વીરનર રતખ્દજ હતો બાદશાહે કોષયુકત ગ્વરે “માહુમ” એમ સાદ કર્યો

કાઇ પ્રત્યુત્ત મળ્યો નહિ પણ એક કાળી કબીજ સીદલ્ય રોકતી આવી એક શબ્દ પણ ન બોલતા નીચુ જોઇ હાથ જોડી હોમી રહી બાદશાહે કહ્યું- ‘માહુમ! આ હતભાગીને બોયરા માહે કેદમા લઇ જઇ પુરી મુક, અને જગ પણ એને પાણી કે અનાજ આપવાનુ નથી બુખ અને તરસવી એના પ્રાણુ જાય એજ એને શિક્ષા આપી છે ”

મોગલ બાદશાહોના અતપુરમા આવી બાબતો તો ઘણી વખત થતી એટલે જરાપણ માહુમે ન અચકાતા બાદશાહે દરમાવેલ શિક્ષાનો હુકમ અમલમા આણ્યો તે મઝની માફક પ્રબળ અને

૧૬ પ્રેમ ગુન્હ

જોરદાર એવા પોતાના હાથેથી તે ગુન્હેગારને ખેંચીને બોથરા તરફ લઇ ચાલી જતા જતા તેણે પૂછ્યું—“ઓ કમનશીબ યુવાન ! સીંહના બોણુમા મરવા માટે શા સાડ આવ્યો હતો ? તારૂં નાન શું ?

એ અપરાધી બોલ્યો “ મારૂં નામ મહારણુ ! ”

તે સીંહણે એક હાથે મહારણુને પકડી, બીજા એક હાથે ન્હાનકડી ઝોરડીનું કમાડ ઉઘાડ્યું એ ઝોરડીમા ભય કર અઘાડ હતું માલુમ પોલી—‘ ચાલ અદર જા ’

પ્રત્યક્ષ મૃત્યુના મુખમા ગયા પ્રમાણે મહારણુના પગ કપવા લાગ્યા અને જીવનની આગાથે, તે અદર દાખલ થવામા આનાકાની કરવા લાગ્યો જરા વિલંબ થતો જોવા બગાબગ તે માલુમ રાહસીએ તેને એક તરખલા પ્રમાણે ઉચકીને અદર કેટલી દીધો અને દરવાજો બંધ કરી ચાલી ગયો

પુષ્પ ૩ જી

સંદેશો.

સહવર્તન કલુષિત અને, લોકાચાર વિરુદ્ધ

વહેમ પ્રગટતા હૃદયમા, લુલ્લે બધી શુધ્ધિ

મૃગસકુ થયું એ પહાડમાહેના હજારે ન્હાના મ્હોટા પખીઓએ પોતપોતાના મધુર કલરવથી દશ દીશાઓ વ્યાપ કરી હતી પક્ષીઓના તે મધુર શબ્દોથી અને ઉષ્કાલિન શીતલ વાયુથી તેના મોહપ્રાપ્ત સ્પર્શથી સેલિમા જગત થઇ તેણે

નેત્ર ઉપાડી જોયુ, તો પોતે પોતાના મહેલમાં સુસજ્જીત પલંગ ઉપર સુખદૈવ્યામાં સુતી છે, એવું તેને લાગ્યું. મધ્ય રાત્રે સુતા પહેલાં જે જે બનાવ બન્યા હતા, તે સમજાતા તેને એક પછી એક સાંભરવા લાગ્યા. પણ તેનું માથું માત્ર ભારે અને શૂન્યવત્ થયું હતું. ચિત્ત પણ અસ્થિર હતું શું થાય છે ? તે જાણી શકતી નહીં. સેલિમા સ્વગત બોલી- “ સાક્ષીની સિરાજ બહુજ તીક્ષ્ણ હતી હો. ”

એક ઉપાડી બારીમાંથી સેલિમાએ એકવાર આકાશ તરફ દષ્ટિ કરી વિશાલ નીલ આકાશના એક બગમાં કેટલકે ન્હાનકડા મેઘમડળો જામ્યા હતા. પણ નિર્દય વાયુએ તે મેઘના કકડેકકડા કરી વિખેરી નાખ્યા. નબોમડલમાં કૃષ્ણબિંદુઓ પ્રમાણે દેખાનારા બેચાર જ ગદી પક્ષ્ઓ ઉડાઉડ કરી રહ્યા હતા. મધુર બાલાકર્ના ડોમલ કિરણે મેઘમડલો ઉપર જાણે ઝીણી ઝીણી સુવર્ણવૃષ્ટિનું વરસાવના હોય એમ દેખાતા હતા. દુકામાં સૃષ્ટિ સુધરી આ પ્રભાતકાળે હાસ્યમય હિસાહપૂર્ણ દષ્ટિગોચર થતી હતી. પણ સેલિમાના હૃદયમાં બચાનક ઉદારાનિતાની કૃષ્ણ છાયા જણાતી હતી. સેલિમાએ શયન પગ પડ્યા પડ્યાજ હાડ મારી કહ્યું- “ સાક્ષી ! એક પ્યાલો પછી લાવ જોડે. ”

સાક્ષી આવી નહિ. કોઈએ જવાબ પણ આપ્યો નહિ. સેલિમા અસ્પૃહ શબ્દથી પોતા સાથેજ બબડી- “ મધ આ બધી દારૂથી મધ કયા ? ”

સેલિમા જગી ભારથી તેને બહુજ ગ્લાનિ થતી હતી. અમહદય થએલી તે ઉઠી અને સ્નાનમંદિરમાં ગઈ ત્યાં સુખચર્ચન

૧૮. પ્રેમ મુશ્કેલી.

સ્નાનાદિ આટોપી સેલિમાએ કમડા બદલાવ્યા અને પોતાનો ચહેરો જોવા માટે તે પામેનાજ એક અરિસામા જોવા લાગી ત્યાં તેને જથ્થામુ કે હમેશનો પેતાનો ખુબસુરત ચહેરો આજે મ્હાન છે અને આખો ઉડી ગયેલી છે. જેથી તે પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગી - “ જરૂર કાલની સિરાજીજ તેવી તીક્ષ્ણ હતી, ચાલ હવે જરા જગીચામા હર્ફે ૩૩ એટલે મનને શાન્તિ થાય ”

સેલિમા પડોડો ઉપાડી બહાર આવી, ત્યાં એક હાસલુ ઉઘાડી તલવારે પહેડો ભગતી હોવાનું તેના જોવામા આવ્યું, બેગમને જોઈ દાસીએ અદમથી સલામ ભરી

“ તું અહીં કેમ આવી ? ” સેલિમાએ પ્રછયુ

“ શહેનશાહના હુકમથી બેગમસાહેબ ”

“ શહેનશાહની સવારી કયારે આવી ? ”

“ ઘણો વખત થયો ગઈ ગત્રે એ પહેલો રાત્રિ પછી ”

“ ગઈ ગત્રે ? ત્યારે મને કેમ ન બોલાવી ? ”

“ તે હું શું જાણુ બેગમ સન્કાર ! તેની તેમને ખબર ”

સેલિમા અભિમાની હતી તેને એથી ઘણો ખેદ થયો પોતે આખમા તેલ આજી જેની વરસાદની માફક વાટ જેની હતી, તે પોતાના પ્રાણવધ્ધ આવે, અને તેમને પોતાનું એકે વાર મગજ પશુ ન થાય ? એથી તેને મહુ દુઃખ લાગ્યું પશુ તેણે પોતાનું તે દુઃખ મનનું મનમાજ દાખ્યું તેણે વિચાર કર્યો કે કેવળ મૈદ્ય સખધનોજ જેમનો કેવળ સ્વાર્થી વ્યવહાર હોય, તે સ્વર્ગીય પ્રેમની કિમત શું

નથી શકે ? માટે આ મારી મનસતાપ વચ્ચે થોડીવાર સેલિમાયે પૂછ્યું-“ શહેનશાહ કયા છે ? ”

“ અહીં નથી. જનતમહેલમા જનત બેગમસાહેબને ત્યા ગયા છે ”

“ ઠીક ઠીક ત્યારે જનત બેગમસાહેબના નતીમ ઉધડ્યા એમજ ને બીજુ શુ ? ”

આ વખતે સેલિમાયે રાખેલ શાન્તિનો ભંગ થયો. તેના મનમાના કલેશામિયે પાછો દાહ શરૂ કરીને અને તે ધણીજ પ્રજળ વેગથી તેના આત્માને પ્રજળવા લાગ્યો. તે બોલી-“ મારી દાસી કયા ગઈ ? ”

“ કઈ દાસી ? કહો બાકસાહેબ એટલે હું બોલાવી લાવુ ”

“ કઈ કેમ ? નવી દાસી સાફી ”

સેલિમા ન જુએ તેમ દાસી હસી, પોતા સાથેજ બબડી-
“ સાફી ઉપર બેગમસાહેબની મારીપેઠ પ્રતિ લાગે છે ને શુ ? ”
પછી તે સેલિમાને ઉદ્દેશીને બોલી-“ તેનો હાથ જેલમા છે ”

સેલિમા બહુજ આશ્ચર્યચકિત થઈ બોલી-“ શુ જેલમા ?
શુ તુ ગાડી તો નથી થઈને ? તેને જેનમા કાણે મોકલાવી ? ”

“ શહેનશાહ સફાઈખાનઆદશાહ મલ્કામતે જાતેજ ”

“ શુ તેમણે પોતે ? ”

“ જી, હા બેગમસાહેબ ”

“ શા અપરાધ માટે તેને જેલમા મોકલાવી છે ? ”

૨૦. પ્રેમ ગુચ્છ

દાસી મોહુ છુપાવી હસતા સ્વગન બોલી-“વાહ ! જાણે
ખબર ખબર નથી ! હીક ઢોગ કરતા આવડે છે ” પછી તે મોટથી
ગાલી-“તેના ગુનાહની મને ખબર નથી બેગમસાહેબ ”

સેલિમા બોલી-“જેલની ઝોરડીની ચારી લાવી આપ-તેને
જ છોડી મુક મે પોતેજ છોડેલ છે એમ જાણવાથી શહેનશાહ
ખબરે વઢશે નહીં ”

તે હાસ્ય મનમાં બોલી-“મે ધણો અનુભવ લીધે છે
જાણ આવી બેગમ તો મે નહતી દીધી ” પછી તેણે બેગમને કહ્યું
“બેગમસાહેબ ! દાસીને અપગવ માફ કરશે પણ આપસાહેબ !
માપની સાથે વધારે બોનાવીને યે મને મના છે આપના તે દિવસો
વે ગયા ”

તે દિવસ ? કયા દિવસ ?”

‘સુખ વૈભવના-દિગ્વીશ્વરના હુકમથી આપ પોતેજ આપના
હાલમાં નજરકેદ છો ’

સેલિમા દીર્ઘનિશ્વાસ મુકી બોલી-“હાય ! હા ! પ્રભુ !
નરે આપજ થયુને ? ” કેટલાક વખત પછી તે કોધાયુક્ત દષ્ટિથી
હાસ્ય તરફ જોઈ બોલી-‘શા અપરાધને લાઇ મારી આ દશા
વા પામી છે ? તેની તને કાંઈ ખબર છે ? ’

“તે માગથી કહી શકાય નહિ ક્ષમા કરો બેગમસાહેબ ”
સીએ કહ્યું

હમેશા પ્રકૃષ્ટિત કમલ પ્રમાણે મનોહારી બેગમના મુખમંદ્ર

ઉપર આ વખતે બીતિથી આવેલી મ્હાનતા જોઇ તે હબસણુનુ કડીણુ હાથ પણુ ભરાઇ આવ્યુ ! પ્રથમની રાત્રિએ અનેલી હકીકત આહુમથીજ થોડી ઘણી તેના જાણવામા આવી હતી તે સિવાય તે જાણી શકી નહતી પણ જે હકીકત મળી હા તે ઉપરથી તેણે આગળની વાત સવળી તર્કશક્તિથી જાણી લીધી સેલિમાની કરણજનક સ્થિતિ જોઇ તે મનમા બોલી-“ ત્યારે શુ બેગમસાહેબ નિર્દોષ હશે ? ”

સેલિમા બાકુળ થતી તેના હાથ પકડી બોલી- “ આ કિમની મોનીને હાર તને બક્ષીસ આપુ છુ પણ આ બધી ભાજગડ શુ થઇ છે તે મને સમજાવીશ ? ”

“ આઇસાહેબ ! સાડી નામની જે દાસી આપની પાસે હતી, તે સ્ત્રી નહોં પણ સ્ત્રી વેષધારી મરદ હતો ” તે સીદણુ બોલી

આટલુ કહી તે સીદણે બેગમ તરફ બારીક દ્રષ્ટિથી જોયુ કેમકે તેનો વહેમ હજુપણુ મયો નહતો.

આ હકીકત સાંભળી સેલિમાના વિશાલ નેત્ર વધારે આશ્ચર્યથી ચમકવા લાગ્યા તે બોલી- “ શુ ? સાડી મરદ ? તદ્દન અમભવિન વાત તેમ કદી પણ બને નહિ તેનુ તે મુદર કોમલતાયુક્ત મુખમ-ડલ, મધુર કંઠ સ્વર, અને તેનો તે સલ્ફર્સ સ્વભાવ ! શુ એથી તે સ્ત્રી નહોં ? પુરુષ ! કદી ન બને અરે વધારે શુ ? પણ તે લગ્ન-વતીએ બીચારીએ મારી પાસે પણ કોઇ દિવસ છુટથી વાત કરી નથી ”

“ પણ તેણે આપને હસાવ્યા ”

“ ઠીક. પછી શુ થયું ? કહુ જોઈ ? ”

૨૨. પ્રેમ શુભ

“ ગઢ રાત્રે હજુર સવારી શિકારેથી આવ્યા પછી, એકદમ આપનાજ રગમહેલમા ગઢ દરમ્યાન શુ થયુ તે કાંઈ મારા જાણુવામા નથી પણ એક બે ઘડી પછી બાદશાહ સલામતે માહુમને બોલાવે તે અદર ગઢ તે- ઘખને આપ પલગખ સુતા હતા શહેનશાહ કોધામિતી બળના પાસેજ ઉભા હતા અને તે બનાવટી અવિશ્વાસી સ્ત્રી નીચુ જોઈ ત્યા ઉભી હતી સરકારના ફરમાનથી તેને બે યગ મોહેના કેદખાનામા બદીવાન કરવામા આવેલ છે ”

આ હકીકત મ ભળી સેલિમા થરથર ક પવા લાગી તેણે દાત પીસી પૂછ્યુ- “ કોણુ એ દુષ્ટ ચડાળ ? મારો સર્વસ્વ નાશ કરવા આગલા ભવનો દુશ્મન કોણુ જાગ્યો એ ? ”

“ તેનુ નામ મહારણુ સાબરુ છે ”

સેલિમાનુ માથુ ઝમવા લાગુ । તેનાથી ત્યા ઉભુ રહેવાનું નહતુ ! હજારો તવાનલની જવાલા માફક તેનુ હૃદય બળના લાગ્યુ તે આવી ઉતાવળે ઉતાવળે પોતાના શયન મહેલમા આવવા લાગી કણે કણે તે મુર્ગાગત થતી હતી આવીને દરવાજા પાસે પડી ।

મુર્ગામથી સાંધ થયા પછી સેલિમાને જણાઈ આવ્યુ, કે પોને પલગખર પડી છે અને એક દાસી હળવ હળવે શરીરપર હાથ ફેરવે છે ગુદિખ આવ્યા પછી તેના હૃદયમા વૃથિક દશ સરખી વથા થવા લાગી તે પોતા સાથેજ બેસી- “ મહારણુ ! મહારણુ ! ! હવે તમે આનીજ રીતે મારૂ સત્યાનાશ કાઢ્યુ કે ? લોકદષ્ટિયે તમે મને ચિરકલ્પની કરી ! તમાગ હાથે આવુ બન્યુ પણ કેમ ? શુદ્ધ જીવના માથે આવો કાળો ડાખ સડન કરી જીવવામા

શો અર્થ ? જ્યાં હું શહેનશાહના પ્રાણરૂપ સામ્રાજી પદ ઊપર આરૂઢ હતી, ત્યાં હવે હલકામાં હલકી દાસી તરીકે, દુ ખમા-અપમાન સહન કરી, મારે દિવસ કાઢવા રહ્યા ને ? અરેરે ! તમાગ પ્રથમના બધા સદ્ગુણો કયા ગયા ? હાલમાં તમારૂં પવિત્ર વર્તન શું આવું કલ્પિત બન્યું છે ? ઓ પ્રભુ ! હે જગદીશ ! આપજી અતઃ સાક્ષી છો હું તદ્દન નિર્દોષ નિષ્કલક છું મેં જનગુણોને સતી ધર્મ વિરૂદ્ધ ગતિ પણ આચરણ કર્યું નથી પણ બેગમના અતઃપુરમાં-તેના રગમહેલમાં-એક અવિશેષધારી પુત્ર પકડાયો ? હાય ? હું નિર્દોષ હોઉં ! તો પણ શહેનશાહનો મારાપગ શી રીતે વિશ્વાસ બેસે ?-

“ તેમનો જે મારાપગ ખાસ પ્રેમ હોત, તો તેમણે મારે એકવાર પણ એ બાબતમાં ખુલાસો લીધો હોત પણ મને બિલકુલ ન પૂછતા એકદમ ચાલ્યા ગયા ! અરે, શું આ કલક સહેજમાં કાઢી જાય તેવું છે ? હાય ! આજે મારે સત્યાનાશ વળી ગયો ! એ દાનીએ કહ્યું તે તદ્દન ખરૂં મારા એ સુખના દિવસો હવે ગયાજી ! આ કલક જે દૂર ન જાય તો પછી જીવવાની પણ શું જરૂર ? પછી તો મગજનું શરણ એજ મને સુખદાઇ છે મહાનિદ્રા એજ શાન્તિ ગ્ધાન છે અરે, અરે ! પણ આ મારી ભરબુવાનીમા ? મારી આશાઓ પૂર્ણ થઇ નથી ત્યાજ ? હાય-ત્યાજ મરવું ? શું ? આ માનવ દેહ પણ વારવાર મળનારો છે ? ના ના-એવા બે ટા વિચારો શું કામના ? મારું પ્રભુના પગે પડીશ વ્હાલા પ્રિયતમને સધળી ખરૂં હકીકત કહીશ શું ? પછી તેમનો મારાપગનો વ્હેમ દૂર નહિ થાય કે ? જરૂર, તેમનું હૃદય એવું કઠોર ધાતકી તો નથીજ આટલું ફરતી છતાં પણ જે મારાં પકડીર ફટકાજી હશે, અને તેમનો વ્હેમ

૨૪ પ્રેમ ગુચ્છ.

નજ મટે તો પછી ઝેર પીને આત્મહત્યા તો છેજ ”

સેલિમા પણ ગપ ગેરી થવા ગઇ દાસી બોલી- ‘ બેગમ સાહેબ ’ ઉઠો મા આપના માથામા મોટો જખમ થયો છે ”

સેલિમા જરા હસી આ કુખના પ્રસંગે પણ તેને હસવું આવ્યું તે મનમા બોલી “ ઓ દાસી ! જે આઘાત મારા હૃદયમા થયો છે, તેની વેદનાઓ તું શું બાણી શકે ? ”

ભયકર તોફાન થઇ ગયા પછી ફરીયો જેમ શાન્ત થાય છે, તે પ્રમાણે આ વખતે સેલિમાના હૃદયની પણ તેવીજ સ્થિતિ થઇ હતી તેણે વિચાર કર્યો- ‘ જે પ્રેમી હોય છે, તેને તો હલકાઇજ સહન કરવી પડે છે હું શહેનશાહ ઉપર પ્રેમ રાખું પણ તે તો દુનિયાના બાદશાહ-અને હું શું તેમની એક રક દાસી ! સામાન્ય પ્રજા વર્ગ ! તેમા તેમના પગે પાવાયી હવકાપણું શાનું ! બાકી તે મારા પગ પકડી હાથ ઝાલી વિનવતા, તે સ્વિચ્છે તો હવે ગયા ! પણ હાય ! તે મને કયા શી રીતે મળે ?-હા એક અજબપત્રથી બોલાવી જાઉં પછી જો ન આવે તો મન ટહુકે તેમ કરીશ ”

પત્ર લખી એનિમાયે એક કવરમા બીડ્યું, અને ઉપર પોતાની મહોર કરી પછી એક દાસી ! બોલાવી તેણે કહ્યું- ‘ જા આ પત્ર જીજ્ઞાસ મહેલમા ગહેનગાહ છે તેમના હાથેહાથ આપી આવજો અને જવામ લીધા નિતા પાછી વળી આવતી ના જા ”

દાસી ગઇ પછી સેલિમાએ મહેલના દરવાજા બંધ કરી, સજલ નેત્રે આકાશ તરફ દષ્ટિ કરી, હાથ બેડી પ્રાર્થના કરવા માંડી

૩—‘હે જગન્નિયતા ! જેથી કરી મારી માનખડના ન ચાવ, તેમ કરે! મારી લાજ આપનેજ છે મે મોકલેલી દાસીને કુતકારી કાઢી ન મુકે અને સહેનશાહ તેની સાથે આવે તો બસ-હે પ્રભુ ! એજ વિનતી છે”

પુબ્ધ ૪ થું.

શોક્યોનો ખાર

સ્નેહ સ્વાર્થને સાધવા, ભૂલી સધળા જાન,
ગોક્ય-ખાર પ્રજવાળતી, અસુખા-પ્રધ્યા સ્થાન-૪

પ્રિય વાયક ! યાશે આપણે પણ હવે જરા જીન મહેલ તરફ જઈએ મહેલની અદર નીચે મુદર ચિત્રમય ગાલીચા ખીઠાવેલા છે તેનાપર કિમતી-જડાવનુ કામ કરેલી કિનખાખની બિછાવત કરેલી છે તેનાપર અતિ રૂપવતી જીનત બેગમ ખેડેલી છે અને પાસેજ દીન દુનિયાનો માલેક સહેનશાહ શહા-જહાન આડે પડખે પડ્યો છે

શહાજહાન બોલ્યો “ખારી જીનત ! હજી એક પાસો ઠંડી સિરાજ આવતો ! બહુજ તરસ લાગી છે ઘડી મહેલા લીધેલુ શરબત તો બહુજ ગરમ હતુ સિરાજ લેવાથી વેલીસર ચાન્તિ અને નિંદા ભો આવશે”

૨૬. પ્રેમ ગુચ્છ.

મહેલની પ્રત્યેક બારીમા જુદી જુદી જાતની દીવા-બત્તી પ્રગટેલ હતી અને તેના ઉપરથી ચમકતા આસમાની ગંગા પડ્યાઓ છોડેલા હતા તેની અદરથી એ દિવાઓનો આનંદદાયક મદમકાશ પ્રસરતો હતો આખા મહેલમા ગુનામની ખુશખો પ્રસરી રહી હતી આસના પથ્થરપગ ન્હાના ન્હાના કુવારાઓ ગોઠવેલા હતા તેમાથી મોતીના મિઠુઓ માફક મધુર સુમધીવાળું ગુલાબપાણી ઉઠળતુ, અને નીચે મૂકેલા સુવર્ણ પાત્રોમા પડતુ હતુ ને એક જગાએ ભેળુ થતુ હતુ એક તરફ સુવર્ણ દડાકૃતિ નિદ્રાના તોરમા આવેલ બીમરાજ પક્ષી આખો મીઝી ડોલતો હતો બીજી તરફ રંગીન શરીરવાળો ખુલખુલ પક્ષી વગર બોલાવે પાસેની સોનાની વાટકીમા મુકેલા દાણા ચગતો હતો-ત્રીજે સ્થળે મેના બેઠી બેઠી અસ્પષ્ટ શબ્દમા કાઠ કાઠ બોલતી હતી

બાદશાહ આખો મીઝીનેજ બોલ્યો-“જીવત ! મારી પ્રાણેશ્વરી, બહાલી જીવત ! જરા સતાર કે બીન કાઠ પશુ જરા બળવના લે જોઉ તારા કોમલ હસ્તવડે તેમાથી ઝણણાટ કાઢી માગ આ સતત હૃદયને જરા શાન્તિ આપ આજે મને ગાઠ ગોઠતુ જ નથી”

જીવત ખજેખરી એક સ્વર્ગી ગનાજ હતી તેનુ શરીર નાજુક અને મોડુ ગોળમટોળ હતુ નીલરંગની સાડી માહેયા પોતાની રૂપ-જયોતિના તીવ્ર તરંગો બાદશાહ ઉપર વગસાવતી, પીઠપગ ફરકતી વેણુને ડોક હલાવી વધારે ચમકાવતી, પોતાના મુખચંદ્રપર થોડુ વધારે મોહક હાસ્ય લાવતી, જીવત ભેગમ ઉર્ગને બીન લાઇ આવી સ્વર મેળવવા મારે બીનની ખીડીયો ફેરવતા તેની ડોક પશુ જુદી જુદી બેણાઓ

બનાવની હાલતી હતી જ્યારે ખીન એ સુરીલો વાગતો, ત્યારે તેના ચહેરા ઉપર ગ્લાનિ છવાયેલ જણાતી, પરંતુ સ્વર્ગ જ્યારે મીઠો નીકળતો ત્યારે તેના મુખચંદ્ર ત્રિપર હાસ્ય અને સતોષના ચીન્હ પ્રગટ જણાતા અને તેના ચમકતા પાણીદાગ નેત્ર તથા પ્રવાહ સમાન ગૂંઠ ઓછ પ્રદેશ ફરડતા.

ખીન બગબગ લાગ્યો સુરાવટ જોઈએ તેરી મળી ખીનના પ્રત્યેક પડદામાંથી રાગનાગણીઓની જીવનશક્તિ જગૃત થવા લાગી મૃદુ મૃણાલ માદક કોમલ કંકણ વિભુષિત એવા પોતાના ડાબા હાથમાં ખીન લઇ, જમણા હાથથી તે યૌવન મદમાતી તરણી તેના તાર ઝલુઝણાવવા લાગી અને તે ઝલુઝણાટમાં મગીતના સમ સ્વર રમવા લાગ્યા માદશાહ પડ્યા પડ્યાજ “વાહવા ! કયા બાત ? ખુબ સગસ બહોત અચ્છા બેગમ” એવા ઉત્તેજિત શબ્દોથી વચમાં વચમાંથી તેને પ્રેતમાહન આપતો હતો આજે જીન્નત બેગમના હૃદયમાં અપૂર્વ આનંદ વ્યાપ્યો હતો આજે કટલાયે દિવસો પછી સેલિમાં બેગમના દૃઢ પાશમાંથી તેણે બાંધાહનો છુટકારો મેળવ્યો હતો આજે શહાજહાન તેની સાથે એની નો પ્રેમવાર્તાઓ કરતો હતો, કે તેથી પોતાની સુખી મિત્રિની હતે અવિચળ રહેવાની છે એમ તેને આશા બધાઈ હતી આ વખતે જીન્નત બેગમ વીણા નાદથી પોતાનાજ તોરમાં રગાઇ ગઇ હતી મનમાં આ દ ન સમાવાથી તે ખીનના સ્વર સાથે પોતાનો સ્વર મેળવીને મધુર વૃદ્ધી જીન્નતઆગ ગાવા લાગી-

“ તે સુ ફૂંચી મતીયા બન બાગાને,

બોલો ડોલો કાયલીમાં-

૨૮ પ્રેમ મુગ્ધ

કુળે ગુળે ગુજરે ભૂગનમે'

પપીયા પુકારે પિયા પિયા પિયા । ”

મંગીતની આસ્તાષ્માજ વળી એક વિદ્ય આવી પડ્યુ એક દાસીયે આવીને એક પત્ર ભેગમ આગળ ધર્યો

“ ગુ ખબર છે ? ” જીનત ભેગમે પૂછ્યુ

દાસી ખોલી- “ સેલિમા ભેગમ સાહેબે શહેનશાહ જહાપનાહને આ પત્ર આપ્યો છે અને એનો જવાબ મેળવવા મારે ખોટી થવા કહ્યું છે

શહાજહાન આ વખતે કેટલેક અંગે સિરાજના કેકને લેઈ, તથા કેટલેક અંગે જીનત ભેગમના કોયલ માફક મધુર સંગીતની મોહન શક્તિને લઈ, અર્ધ નિદ્રામાં ઘેરાયેલ શય્યાપર પડ્યો હતો જીનત ભેગમે એકવાર આદશાહ નરક તર્ક-દષ્ટિ વડે જોઈને તે પત્ર પોતે મનમાને મનમાં વાચવા લાગી, તેમાં લખ્યુ હતુ કે—

“ જીવનના આધાર ! આપની આ નક દાસી નિરપરાધી છે તેનાપર જે આ કલક વાદળ આવ્યુ છે, તે તદ્દન જીરું છે હું અપરાધી નથી હજુરને મારાપર અમસ્તો અમસ્તો વહેમ આવ્યો છે એમ હું નમ્રતાપૂર્વક સ્પષ્ટ જણાવુ છું—

જે વારે આ દુષ્ટ વહેમ પ્રિયતમના મનમાં આવ્યો, તે વારે આ અભાગિની દાસીને જે કબજ પૂછ્યુ હતુ, તે સારુ ન થયુ હતુ કે ? મારાપરનો વિશ્વાસ અને પ્રેમ આમ એકદમ નષ્ટ થાય એ હું માફ પૂર્ણ કમનશીમ માનુ છું—

શહેનશાહ' આ રક દાસીના પ્રાણાધાર ! આ હાલિમાગિની

શોક્યોનો ખાર. ૨૬.

ઉપર આટલી રીસ શા માટે ? તપાસને અંતે જો આ દાસી ખરેખરી અપરાધી હરે, તો સુખેથી આપ ॥ પવિત્ર હાથેજ આ દાસીને દેહાન્ત શિક્ષા કરો. પણ મૃત્યુ પહેલાં આપના પ્રેમપવિત્ર ચરણના દર્શન માટે તો-ઢાલા ! આ દાસી અત્યંત તરસી છે-તે આશા પૂર્ણ કરશે એટલુજ માગુ છું આ મારી આકાંક્ષા પૂર્ણ થયે હું આનંદથી મરવા તૈયાર છું વધારે શું લખું ?

કમનસીબ સેલિમા.”

પત્ર વાચીને જીવંતઆરા બેગમ ધર્મા અને ક્રોધથી મળી ખાખ થવા લાગી તેના હૃદયમા શોક્યોનો ખાર પ્રદીપ્ત થયો મોહુ લાલચોળ થયુ બગુટી ખેચાવા લાગી ક્રોધકપિત હોઠપર દતારોપણ થયુ શરીર થરથરવા લાગ્યુ એ સત્રજો સાપત્નપણુનો પ્રભાવ ! અરેરે ! આ શોક્યના ખાગને લઇ જગતમા કેવા કેવા અનિષ્ટ પ્રમતો આવ્યા છે ?

જીવંત બેગમના મનમા ભયકર વિચારો રમવા લાગ્યા “ આ તકે બરાબર હસાવીને જો તે કાળી નાગણુને ચગદાવી ન નાખુ તો શા કામનુ ? તે દુષ્ટનો અત પ્રુરમા પગપેસારો થયો ત્યારથી, હાય ! અમે અન્ય બેગમોના સુખનો તો સત્યાનાશ મયો ! મૃષ્ટિ તોર શુ ? કે પોતે એક દુનિયાની પીડ ઉપર સૌહ્યવંતી ! હાય શુ અમે ત્યારે મધી કદરૂપી ડોસીયોજ કા ? હીક છે જોડે છું આ પાપિણી ! તારો નાશ આ પ્રસંગે કરવોજ જોઇએ પછી જે થવાનું હોય તે થાય. પણ આ બાદશાહના નામનો પત્ર છે, તે તેમને તો બતાવવોજ જોઇએ ”

જીવંતઆરાયે બાદશાહ તરફ ત્રાસી નજરેં જોયુ બાદશાહને

સુખશૈયા ઉપર સ્વપ્નના દશા નિમગ્નનેલ જોયા હિ દુઃસ્તાનના સાર્વભૌમ
બાદશાહ દિક્ષીનો રાજમહેલ છોડી અરધી ઉઘાડી-મીચેલી આખે
પડ્યા પડ્યા પરસ્તાનના સ્વપ્નમય ગાન્યમા ભ્રમણ કરતા હતા હિ મનથી
જનતઆગ બેગમ બાદશાહના કાન પામે પોતાનું મુખ માડાને મૃદુ
સ્વરે બોલી-“ સરકાર ! એક પત્ર આવેલ છે ”

શહાજહાને એકવાર અગ્ધી આખો ઉઘાડી જનતઆગ તરફ
જોઇ પૂછ્યું-“ પત્ર કોનો-પત્ર ? બેહસ્તમાયી શું કોઈ પરીનો નો
નથી આવ્યો ને ? ” અસ્ફુટ ગજ્જો અચકાતા અચકાતા બાદશાહ
બોલતો હતો.

જનત જરા હમીને બોલી-“ ખાવિદ ! ત્વર્ગમાહેની પરીનો
પત્ર નથી પણ મત્તર્બૂમીની એક પરીનો છે સેલિમા બેગમે
ખાવિદની હજુરમા પત્ર મોકલેલ છે ”

શહાજહાને પુરી આખો ઉઘાડીજ નહીં પણ ઉલટી જોમગ્ધ
મીચી દીધી થોડી વાર ગહ જોઇ જનત બોલી-“ જહાપનાહ !
પત્ર બહુ જરૂરનો છે જે હુકમ આપવાનો હોય તે મળે તો સાકે ”

બાદશાહે ફરી પૂછ્યું-“ કોનો પત્ર કહે છે ? ”

“ સેલિમા બેગમનો ”

સેલિમાનું નામ સાબળતાજ શહાજહાનના મોઢાપર દ્રેષ અને
વિરક્તિનો ભાવ સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યો માથું ધુણાવીને બોલ્યો-“ કે છી
દે તે ફુજાના પત્રને હું મિલતુલ અડકનાર નથી ”

જનતઆગને એટલુજ જોઇતું હતું ભલમનમાઇનો વધારે
ડોળ કરતી તે બોલી-“ આન કગુ ફીક નથી નામવગ ! તેણે અહુજ
મોટી અભિલાષાથી પત્ર લખેલ તે આપ ન વાચો, તો તેને કેટલું
બધું ખોટું લાગશે ? હુકમ હોય તો હું વાંચી બતાવું ”

બાદશાહ વધારે ક્રોધથી બોલ્યો-“ કાઠ વાચી બતાવવાની જરૂર નથી, શું લખ્યું છે ? તેજ તું હું કામા કહી બતાવ એટલે થયું ”

જીનતઆરા બોલી-“ મારા દૈવતો કુટ્યાજ-પણ મને મુક્ત કરો-એટલું આ પત્રમા લખ્યું છે ”

જીનત ! એ હત્તારી જીનત ! આ તારો કેવો દ્વેષી સ્વભાવ ? અરે ! પત્રમા એવું કયા લખેલ છે ? ખરેખર, જીનત તું રાક્ષસી, પિશાચિની છે પિશાચિની ! !

ત્રિય વાચક ! સ્વાર્થસાધુ જીનતના જાળમા બાદશાહ લપટાયો !

બાદશાહે નાખુશીબતાવતા આખો ઉઘાડી નેત્ર બેચીને તે બોલ્યો- “ એ પાપીણી ! દુષ્ટા તું એટલું સમજે છે કેમ ? ત્યારે તો જરૂર તને મુક્ત કરવીજ પડશે યાદ ગમ્ય હાથીના પગ તમે કચડાવી-નેજ તને મુક્તિ આપવાનો છું સમજ, એ પિશાચિની ! ”

જીનતબેગમ હાથ જોડી બોલી-“ શહેનશાહ ! આપ દુનિયાના માલેક છો અને તે એક બિચારી સ્ત્રી ! અમલા ! આપના ક્રોધને તે યોગ્ય નથી તેને છુટી કરવી જોઈએ. તે કમભાગ્યવતિનો અપગ્રાધ મોટો તો ખરો પણ તેનો જાન લેવાથી આપની ઉજળી કીર્તિને બદો બેસશે ”

જીનતઆરા મનમા પાકું સમજતી હતી કે આવી રીતે માયાવી મીઠા શબ્દોથીજ બાદશાહને ઉત્તેજિત કરીશું એટલે આપણી કાર્યસિદ્ધિ થવાનીજ અને ખરેજ એ પાપીણીનો ઉદ્દેશ પાર પણ પડ્યો. મૂર્ખ બાદશાહ કંઠેર શબ્દ વડે બોલ્યો-“ એ જીનત ! પ્યારી જીનત ! તે પાપીણીના ઉપર દયા કરવા સમઘનો એક શબ્દ પણ હવે

૩૨ પ્રેમ મુગ્ધ.

ઉચ્ચારતી નહિ. આ વખતે પ્રત્યપ બુદ્ધાનુ કહેવું પણ હું માનીશ નહીં કહું છું તેવોજ જવાબ લખી દે. ”

બાદશાહના હુકમ પ્રમાણે જીનતઆરા લખવા લાગી—

“ઓ પાપીણી ! એ શરમ ! તને લગ્ન ખીલકુલ નથી કે ? નિર્જનપણાથી વળી ફરી પત્ર લખે છે તે ! તું ખરેખર પિશાચિનીજ છે ક્ષમાને તું બિલકુલ પાત્ર નથી આજથી નિર્જન કાગઝહમા તને રાખવામા આવશે તારા અપગધની ક્ષમા કદી પણ થશે નહિ બીજી શુ શિક્ષા કરવી તેનો વિચાર હવે પડી કરવામા આવશે ”

બાદશાહે હાથમાહેથી વીંટી કાઢી જીનત તરફ ફેંકી તેણે એ પત્ર નીચે એ વીંટીથી સિંકડો કર્યો

સહાજહાને કહેલા શબ્દો ઉપરાત જીનતઆરાએ ખીજ પણ શબ્દો ઉમેર્યા હતા કે—“ જો તાગમા થોડી ઘણી પણ લગ્નનેા અથ હોય, તો હવે ઝેર પીને મરીજ આવુ બાદશાહી કુટુંબમા અક્ષમ કલક બ્હોરીને જીવવાની આશા ન કરતી ”

આ શબ્દો જીનત બેગમે કાઠ બાદશાહના હુકમથી લખ્યા ન હતા

પત્ર લખ દારી ચાલતી થઇ થોડાજ વખત પછી જીનતબેગમના કપટપૂર્ણ કાર્ય તરખતાનેા બાદશાહની સહી મોહોગનેા રકકો મોતી મહેલમા માહુમ સીદલુના હાથમા આવ્યો સેનિમાને નિર્જન કાગઝહમા લખલ કરવાનેા તેમા હુકમ હતા !

દૈવ ! તારી વિચિત્ર ગતિ છે ! ! !

પુણ્ય ૫ મું.

જીવન વિસર્જન.

સતી પતિ આશા પ્રેમથી, પાલન કરતી હોય,
ડો ન જગિ કર્તાવ્યથી, ભ્રમવે કદિ જન કોય--૫

આશાનો પ્રભાવ બહુ વિચિત્ર છે માનવીના જીવનને
આધારભૂત એવું બધું નષ્ટ થાય છે પણ જેવટ
સુધી આશા માત્ર નષ્ટ થતી નથી સેલિમાનો માન મગતબો, ધન
દોલત, દાસી લુડી, બધુયે ગયું પણ આશાએ તેને મુકી ન હતી
જરા કાંઈ ખડખડાટ થતો કે સેલિમા ઉડી બેસતી તેને લાગ્યું કે
“જેવટ પ્રિયતમને દયા આવી પોતાપગ આવેલા જુડા કલકનું
જુડાપણ ખાવિદની નજરે આવ્યું તેમણે ક્ષમા કરી શહેનશાહને
બહેમ દૂર થયો વાહ! તેજ આવે છે ને શું?”

કાંઈપણ આવતું ન હતું પણ આશા માત્ર નષ્ટ થતી નહતી
ત્રણ પહોર દિવસ ચડી ગયો તો પણ દાસી આવી નહિ
એટલે ધીરે ધીરે સેલિમાની આશા નષ્ટ થવા લાગી તેનું હૃદય શન્યવત્
થવા લાગ્યું અલાર સુધી સેલિમાએ એક ચમચો પાણી પણ પીધું
નહતું દાસીએ નિયમિત વખતે થાળી પીરસી આણી મુકી હતી તેને
સેલિમા અડકી પણ નહતી, તેણે દંઢ પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે- “જો
ખાવિદ આવશે નહિ તો પ્રાણ ત્યાગ કરવો.”

છેવટ ધણીવારે એકવારની દાસી આની તેનું મ્હાન વદન, જોઈને જ સેલિમા સધળું સમજી ગઈ તેણે દાસીને પૂછ્યું - “ ખાવિ દ ક્યા છે ? ”

દાસીને કંઈ ભરાઈ આવ્યો ! તે બોલી - “ હજી પધાર્યા નહિ ”

“ હે, ન આત્રા ? ત્યારે ક્યારે આવવાનું બોલ્યા ? ”

દાસીએ કંઈ જવાબ ન આપતા સેલિમાના હાથમા પત્ર આપ્યો. સેલિમાએ કવર ઉઘાડી જોયું તો જીવંત આરાના અક્ષર ! બંધી હકીકત તુરંત તેના સમજવામા આવી ગઈ અને પત્ર જોતાવાગ જ તેની આખે અધારા આવી ગયા !

દુખ-સતાપ-અભિમાન વગેરે વિકારોથી તેનું અત કરણ બળવા લાગ્યું તેણે દાસીને હુકમ કર્યો કે “ તું બહાર જા હું અહીં એકલીજ રહીશ ”

આત્મા પ્રમાણે દાસી બહાર ચાલી ગઈ સેલિમાએ દરવાજાને બંધ કરી વીધો અને પોતે કાચપગ પડી ધણીવાર સુધી તે હુસકે હુસકે રડતી હતી !

આ વખતે કશ્યપપુત્ર ભાનુગજ અન્તાચલપગ જવાની તૈયારીમા હતા તે જાણે સેલિમાના દુઃખથી દુઃખિત થઈ, હિમાલયના પશ્ચિમ ભાગની પાશ્વળ પોતાનું મ્હો છુપાવવા પ્રયત્ન કરતા હોય નહિ શું ? એમ જણાતું હતું સેલિમા સુદરી ધણી વખત સુધી ઉઠતી-બેસતી કાઠક વિચાર કરતી હતી તેની કાન્તિ નિરાશાની ઝાયાથી નિસ્તેજ જણાતી હતી તોપણ દંઠ પ્રતિજ્ઞાનું ચિન્હ નેના મુખમંથલ ઉપર

સ્પષ્ટ જણાવું હતું પોતાની જાંઘીનો આખરનો સદેશો પોતાના પ્રાણેશ્વરને જણાવવા કલ્પ ખડીયો લેઇ સેલિમા પત્ર લખવા બેઠી.

“ પ્રિય પ્રાણુનાથ !

આપ આખી આલમના ન્યાય કરનારા, આપની આજ્ઞા પ્રમાણે એર પીને હું દેહ ત્યાગ કરું છું આપની આજ્ઞા હું અક્ષરશ પાળુ છું પણ જીવતબેગમના કાવત્રાનો ભોગ થઇ પડવાથી, મારી જે શોચનીય સ્થિતિ થનાર છે, તેની કલ્પના અંતઃકરણમાં આવતા હૃદય ચિરાઇ જાય છે ! પણ નાથ ! આપ મારી પાસે ઊભા રહીને આપના પવિત્ર હાથથી જ જે મને એગ્નો પાલો પામે હત, તો કેવી શાન્તિ ? કેવા આનંદથી, આપના વલનચક્ર તરફ ચક્રેરી માફક નજર રાખીને એર પીને પ્રાણુ ત્યાગ કરત ! તે દેખાઇ આવ્યું હત પણ હવે શું ઉપયોગ ?

પરમાત્માના પવિત્ર ચરણોનું સ્મરણ કરીને આપને જણાવું છું, કે હું તદ્દન નિર્દોષ છું આપ આખા હિંદુસ્તાનના બાદશાહ ! ન્યાય કરતા છો પણ આ ૨૬ દારીની બાબતમાં તો આપના હાથથી અન્યાયજ થયો છે ! એ હું નમ્રતા સાથે ખાત્રી પૂર્વક જણાવું છું આખી દીન દુનિયાનો આધાર જેના ન્યાય ઉપર છે, તેની હજુરમાં તો મારો ખરો ન્યાય તોળાશે એવી મારી ખાત્રી છે

જીવનના આધાર ! જહાપનાહ ! આ દેહ તો અતિ તુચ્છ છે લામ થયા સારથી તે આપની જ સેવામાં સમર્પણ થએલો છે તે આપના કાર્યમાં નિરૂપયોગી બને ત્યારે રાખીને પણ શું કરવો છે ? અને એટલા મારેજ આપના હુકમ પ્રમાણે તેનો આજે હું નાશ કરું છું !

મરતા પહેલાં જે એકવાર આપનું પવિત્ર દર્શન આ દિન

દાસીને થયું હોત, તો જગતમા હેનું એક અનુપમ સૌખ્ય મને મળેલું હું માનત, પણ તે આશા પૂરી પડવાનું આ હિંચુભાગીનીના નસીબે લખાયેલ જ નહિ ! મારા મનમાની એક પણ આશા હવે પૂર્ણ થવાની જ નહિ મારા દુર્દૈવે જેમ મને ઘેરી લીધી, તેમ આજની રાત્રિયે નીલમેધ જો તે સુધાશુને ન ઘેરી લે, તો આજ ગત્રે કેવી રૂપેરી આદની ખીલશે ? એવી સુદર આદનીમા શીતલ ચંદ્ર-કિરણોની સોડ ઓઢીને આનદથી પ્રાણુ લાગત્રા, એવો મરો ધણા દિવસથી વિચાર હોતો. પણ તે હવે શી રીતે પૂર્ણ થાય ? ત્રિટિનીનું સુદર ગાન સામળતા પ્રાણુ મુક્તા થવાથી મને અપ્રતિમ સુખ થાત, પણ હવે ત્રિટિનીપર વર્ષાવ થતા, આપના અકપર મસ્તક મુક્તિ પ્રાણુ છોડવાનું કયાથી અને ?

હવે આ દુર્દૈવિની એકજ વિનતિ આપની પાસે કરે છે, અને તે મરજીમા આવે તો માન્ય કરશે. મારા મહેલની ઉત્તર બાજુની બારીમાંથી જે સરિતા વહેતી દેખાય છે, તેના તીર ઉપર ચંદ્રોદય વખતે મારૂ દેશન કરવાનો હુકમ આપશે અને ત્યાં કોઇ દિવસ પણ, સિપાઇ કે પેહરે. રાખીને, મારી નિર્જન એકાન્ત વિશ્રાંતિ સૌખ્યનો નાશ કરશે નહિ

પ્રાણુનાથ ! આપની અર્ધાંગનાનું માન મને આપે આપ્યું લાગ્યું આજસુધી આપે મારા અનેક કોડ પૂછ્યું કરી, આજ દિવસ સુધી ધણુ જ સુખ આપ્યું છે, તે આપના કિપકારો લવેમવે હું આપનું દાસત્વ કરૂં તોપણ પૂરા થનાર નથી આ અભાગિનીની મૃતિ આપ વિસરશે-અને વિસરે. એજ ઉત્તમ ! પણ કોઇક તાર જો માદ આવે, તો સ્વર્ગમા આપના ચરણુ નિરખતી એડેલ આ દાસીને ત્યાં અનુપમ મનોપ થશે

છેવટ પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપને હંમેશ માટે આનંદમાં રાખે, એવી તે કિરતાર પાસે અનન્ય ભવથી પ્રાર્થના કરી આપની આખરની રત્ન લઈ છું

આપને એક વખતે અત્યંત પ્રીય એવી-પણ અત્યારે કાળના મોઢામાં પ્રસિત થએલી રૂઝ સેલિમા. ”

આ પત્ર લખાઈ રહ્યા પછી તે એક પાકીટમાં ખીટી, તેના પર પોતાની મહોગ કરી ઉપર બાદશાહનું શિરોનામું કરી, તે એક સુવર્ણપાત્રમાં સુગંધી પુષ્પ રાશી ઉપર મુક્યો અને તે સુવર્ણપાત્ર એવા સ્થળે રાખ્યું કે ખીજા કોઈની સહજ રીતે પણ નજરે પડ

સેલિમાની આગળીમાં એક બહુમૂલ્ય હીરાની વીંટી હતી એક વખતે પ્રેમની નિશાની તરીકે શાહાજહાને તે સેલિમાને આપી હતી તે વીંટી ઉપરની ચકચકતી હીરાકણી નરફ સેલિમા સજલ નેત્રથી જોઈને કિચિત્ હતી આ વખતે તેના મનમાં જુદા જુદા પરસ્પર વિરોધી વિચારોનું તુમુલ્ય યુદ્ધ ચાલી રહ્યું હતું અકસ્માત તેનું ચિતાકાત મલિન તેજહિન મુખ સહેજ ઉજ્જવલ થયું તેના ઉજ્જવલ મુખ પ્રદેશ ઉપર તેની રૂપ જ્યોતિ ફરી ચમકવા લાગી ગએલી પ્રકુલ્લતા પાછી પૂર્વ સ્થિતિમાં આવી વીંટીપરની હીરાકણી તરફ જોતી તે બોલી-“ હે અમૂલ્ય રત્ન ! મારા હૃદયમાં પ્રવેશીને મારામાં કેટલી નિષ્કલંકતા છે ? તે તારા પ્રકાશથી મારા પ્રિય પ્રાણેશને અને જગતને જણાઈ આવે તેમ કર ”

સેલિમા દૃઢ નિશ્ચયવાળી હતી જુદા જુદા વિચારોથી તેના મનને ભ્રમતિ થઈ, તોપણ પતિઆજ્ઞા પ્રમાણે પ્રમાણ ન્યાગવાને

વિચાર તેણે મક્કમ રાખ્યો. પ્રેમનો લોપ થયો. આશા નષ્ટ થઇ જીવનનો આધાર તુટી પડ્યો. હવે આ અસાર જગતમાં મહીને શું કરવું છે? એમ તેણે નિશ્ચય કર્યો. છેવટે દૃઢ વિચાર કરીને વીંટીમાંની હીરાકણી સેલિમા ચુસી ગઇ તે ગળતા પહેલા આકાશ તરફ દૃષ્ટિ કરી હાથ જોડ્યા. અશ્રુપૂર્ણ નયનથી, કંપ હૃદયથી, રૂધિરેલ કંઠથી સેલિમા બોલી--“ હે દયાળુ પ્રભુ! હું તો હવે ચાલી મારી નિષ્કલકતા માટે હવે તુંજ એક સાક્ષીરૂપ છે હવે તારા ચમ્પો પાસે તો આ રક દારીને ઠોકાણ મળશે ને? તાગ આ આટલા બધા પ્રયત્ન જગતમાં બ્યારે મારા સરખી કુદરતી સ્થાન ન મળે, ત્યારે બીજો કયા મળે? તું દીનોદ્દારક છે મારી પાછળ પણ માન પ્રાણેશ્વરની મારા શુદ્ધ વર્તન માટે ખાત્રી થાય તોયે હું બસ માનીશ તારાપગ જો મારી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય, આ અભાગિનીની જો તને લાજ આવતી હોય, તો મરણ પહેલા એક વાગ મારા પ્રિય પ્રાણેશ્વરના દર્શન થાય એમ કહો ”

ઉપરોક્ત પરમેશ્વરની અનન્યભાવથી પ્રાર્થના કરીને સેલિમા તે હીરાકણી ગળી ગઇ, અથવા તો તે ગળવા સાથે જગત માહેનો એક નિર્મામ રૂપ સૌમ્યનો અપ્રતિમ ગુણ સચવાતો અને પવિત્રતાનો ઉર્જિત દીપ જ બોલવી નાખ્યો, એમ કહેવું અનિશ્ચયકર્તીવાળું નથી. હીરાકણી પેટમાં ઉતરવા બગાવર તેના ઝેરથી કરાલ મૃત્યુએ સેલિમાને પોતાના પગમાં લેવા માડી તેને અપાર વેદનાઓ થવા લાગી. શરીર કપવા લાગ્યું નેત્ર ઉઝા ગયા માથું બમવા લાગ્યું સેલિમા પોતાની શુભ રૈયા ઉપર વિકળ થઇ પડી. કંઠ અરાઇ આપતા ન બોલી-- ‘અહારણ’ સમે મારાપર પ્રેમ શખતા હતા, મારી પણ

આપના પર અત્યંત પ્રીતિ હતી પણ એ પ્રેમ કેવળ બહુનલાધનો હતો એમ હું માનતી હતી પણ તે પ્રેમનું આવી રીતે અનિષ્ટ ઉપાનર થયું હશે તે હું જાણતી ન હતી પ્રાણેશ્વર ! જહાપનાહ ? આ દાસીને ક્ષમા કરશો આપના મનને આટલો ક્ષોભ આપવા અજાણતા બંધને તોપણ હું કારણીભૂત થઇ, પણ મારો શો ઉપાય ? આત્મહત્યા કરતી એ મોટું પાપ છે, એમ લોકો કહે છે પણ તે પાપ મને બીલકુલ લાગનાર નથી જીને પતિ એ ગુરૂના ઠેકાણે છે ના પ્રત્યક્ષ તે તેનો ઇશ્વરજ ત્યારે પ્રાણેશની જ આજ્ઞાથી હું આત્મહત્યા કરું, પછી મને પાપનો અર્થ સરખો પણ ક્યાંથીજ થાય / પણ કલકી હું સ્વર્ગમા જઈશ ”

સેલિમાએ ધણાજ કષ્ટથી આખો મોઝી

થોડો વખત ગયો નહિ ત્યાં જુ આશ્ચર્ય ! શહાજહાન પોતે તે મહેલમા આવ્યો દીવા પ્રજ્વલિત છે સેલિમા શૈયા ઉપર વિકળ થઇ પડી છે શહાજહાન ઉતાવળે પગલે શૈયા પાસે ગયો તેના તરફ જુએ છે, તો તે ત્યાજ બીતિથી થરથરવા લાગ્યો મૃત્યુની બયાનક હાયાથી સેલિમા કાળા કણક પડી હતી ! મોટું દ્રિફ્ફુ જણાતુ હતું ! લાલ હોઠ પણ સુકા જણાતા હતા બાદશાહના હૃદયમા એક જખરો આઘાત થયો ! વ્યાકુળ સ્વરથી કરુણાયુક્ત વાણીથી તેણે સાદ કર્યો- ‘ અય ! બીબીબન ! મેરી પ્યારી સેલિમા ! ’

સેલિમાનો અધરોષ જરા ફરક્યો શ્વાસનદ-અનિમદ ચાલતા હતો ધણાજ પરિશ્રમથી તેણે નેત્ર હળવે હળવે જરા ઉઘાડ્યા બાદશાહને થોડી હિંમત આવી હૃદય ભરાઈ આવતા ફરી તેણે પૂછ્યું-“ સેલિમા ! પ્યારી ! શુ થાય છે ? ”

સેલિમાના નેત્ર થોડા વધારે ઉઘડ્યા તેણે પોતાની કરુણામનક ક્ષીણ થતી દૃષ્ટિ પ્રિય પતિના મુખાર્વિંદ તરફ બરાબર ચોટાડી, સેલિમાને હવે પદાર્થનું બગબર ધ્યાન પડીને ભાન થતું ન હતું

બાદશાહે ફરી પૂછ્યું-“ વહાલી સેલિમા ! શા માટે આ સર્વસ્વ નાગ કરી લીધો ? ”

સેલિમા અર્ધસ્પૃટ રાખેલી અચકાતા અચકાતા બોલી-“ કાણ ? મારા વહાલા હૃદયેશ્વર ! છેવટે આપ પધાર્યા ? આ દાંતીપર ફ્યા આવી ? આપની આજ્ઞા મે પ્રતિપાલન કરી છે મે હીગકણી ગણી છે ”

શહાનુહાનને આ વાત પ્રથમથીજ જણાઈ હતી ત હવ તદ્દન હતારા થયા એકાદ ગાડા માનવી સરખી તેની સ્થિતિ થઈ ! શુ ડ વુ એ તેને સુઝતું ન હતું હિંમત હરાઈ જતા તે લાજ નીચે બેસી ગયો

સેલિમાના મોઢેથી ઉપરના શબ્દો સાંભળી શહાનુહાન દેહભાન ભુલી ગયો સવળી બેગમોમા સેલિમા બેગમ જ તેની પ્રિય પ્રાણુથી પણ અધિક વહાલી બેગમ હતી મહેલના દરવાજા પામજ એક દાંતી પહેગે ભરતી હતી તેને મોઢેથી બુમ મરી બાદશાહે કહ્યું- જા-જા જતલી હટ્ટીમો બોલાની લાવ ”

સેલિમાની ય્રવણ શક્તિ ક્ષીણ થતી ચાલી હતી તોપણ બાદશાહના એ શબ્દો ને સાંભળી શકી શહાનુહાનને ઉદ્દેશીને ને બોલ્યા “ નાથ ! હટ્ટીન આવીને હવે શુ કરવાનો હતો ? મે હી ! કણી ગણી છ અતિરાય વેનાઓ થાય છે હવે બચાવવાનું પરનાતમા સ્થિત ! ”

બાદશાહ સેલિમાના બિછાના પર જઈ બેઠો. બચ કર નિરાશાથી તેનું અતઃક્રમ સળગી ઉઠ્યું હતું. સેલિમાનું માથું તેણે પોતાના ખોળામાં લીધું હૃદય માહેનો ઉદ્ભવ દાખી ન શકવાથી શહાજહાન હુસકે હુસકે રડવા લાગ્યો. તે સેલિમાના નેવામાં આવતા તે પ્રેમાળ સ્વરે બોલી—“છૂં છૂં” નાથ ! આપના સરખા વીરપુરુષને આ ય કશ્ચિત દાસી માટે અશ્રુપાત કરવો એ શું ઉચિત છે ?”

સેલિમાના આ શબ્દો સાંભળીને તો બાદશાહનું હૃદય વધારેજ ભરાઈ આવ્યું રડતા રડતા તે બોલ્યો—“સેલિમ ! આ કેણું કર્યું બલા ?”

સેલિમા ક્ષીણ સ્વરે બોલી—“ખાવિદ ! આ પહેલા માત્ર એજ ધડી જે આપ અત્રે પધાર્યા હોત, તો હું જરૂર મરત નહિ હવે તે શા કામનું ?”

સેલિમાના આ શબ્દોથી શહાજહાનનું પ્રેમાળ અતઃક્રમ પિગળી ગયું. તેણે પ્રેમાનિશયથી સેલિમાને આલિંગન આપ્યું રૂધાચેલા કંઠથી તે બોલ્યો—“બહાવી સેલિમા ! હું પાપી—બી ઘાતકી છું ! હું દુષ્ટ તારા નિર્મળ પ્રેમને બિલકુલ યોગ્ય નથી કેમકે તું સ્વર્ગનીયરી છે પણ આજ સુધી હું તને ઝોળખી શક્યો નહિ હાય, હાય ! પણ હવે તું મને છોડી ચાલી છે ? સેલિમા ! મારી પ્રાણુધાર સેલિમા ! મને માફ કર આ હત્તબાગ્ય સાથે એકાદો તો શબ્દ બોલ—”

એ પ્રેમાળ દ પતિના તે વખતના શોક વિહવળ સ્થિતિનું યથાર્થ ખ્યાન ચીતરવા કેણું શક્તિમાન છે ? સેલિમાના ઉડા ગએલ ગાલપરથી આનંદાશ્રુ-પ્રેમાશ્રુ વહ્યા કરતાં હતી કંઠ ભરાઈ આવ્યો.

૪૨ પ્રેમ ગુરુ

હતો. જીવનશક્તિ ધારે ધારે નષ્ટ થતી ચાત્રી હતી દુઃખ-કષ્ટ-નિરાશા
ભ્રમહૃદય-ઉપેક્ષા-અનાદ્ય-અપમાન એ દુનિયાની સર્વ સ્થિતિ !
અહીંની અર્ધીજ રહીને મૃત્યુ પહેલા સેલિમાને પરમ શાન્તિ પ્રાપ્ત
થઇ હતી હવે બાદશાહના તે રૂક ઝડપી કે તેની કંઠણાજનક
સ્થિતિથી અંતિમ શાન્તિનો ભગ થઇ શક્યો નહિ

બાદશાહ દરી ગાડા માફક એકદમ ઉભો થયો અને બગડા પાડતો
બોલ્યો-“ હકીમ-હકીમ ! કોઇપણ હકીમને જલદી બોલાવી લાવો ”

પણ હકીમ આવે ત્યાં સુધી વખત કયા હતો ? સેલિમાની
જીવનજ્યોતિ ઠરી ગઇ ! જોતજ્ઞ સત્યતા અને શોક જવાઇ ગયા !

શહાજહાનના શોકને હવે સીમા ન હતી તે દૃઢ વૃત્તિવાળો
અતુલ શક્તિસપ્ત ભારતેશ્વર આ વખતે સેલિમાના મૃતદેહને
વચ્ચળાદને એકાદ નહાનકડા બચ્ચા પ્રમણે મોટેથી રડવા લાગ્યો
તેનો ઉજ્જ્વળપ્રવાહ સેલિમાના નિશ્ચલ, નિષ્પદ હિમશીતલ દેહપર
પડવા લાગ્યો !

સેલિમાનો પ્રેમ-આત્મા અદ્વય શાન્તિના દરબારમાં દાખલ
થયો ! ! !

પુષ્પ ૬ કું.

હૃદય શોધન

પગવશ પ્રણીને કદી, નહોય પ્રથમથી જ્ઞાન,
વસ્તુ શ્રમાવ્યા પાછળ, સમજે પછિ સૌ સાન ૬

૧. ૧૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧

માહુમે મહારણુને બોયતળીયાની અધારી કોટડીમા ફેંકયા
બરાબર, તેની નીચલી બોય ધમધમવા

લાગી. હળવે હળવે તે મહારણુ સાચે નીચે જોસવા લાગી પોતાના
પાપી દેહનો ભાગ સહન કરવાને કૃપાળુ ભૂમાના પણ સમત નથી
એવું મહારણુને લાગ્યું. ધ્રામો કરેલી પાકી જમીન નીચે ધરખાવા
લાગી એ જોઇ ને સકટ વેળાએ પણ તેને આશ્ચર્ય લગ્યા વિના રહ્યું
નહિ એકદમ કડકડ શબ્દ કરતી બોયતળની તે જમીનના દુશ્મન
થઇને નોખા પડેલા બન્ને ભાગ નીચે જમીને સ્થિત થયા કુદરતથી
વળી પાતાળ તરફ ગમેલ આ નવા કારાગ્રહમા મહારણુ જઇ પડ્યો
અને તે સાથે તેના મૃતકમા મોટો આશ્વાસ થવાથી તે બેચુક
થઇ પડ્યો.

કાઇક શુદ્ધિપગ આવ્યા પછી તેને જણાઇ આવ્યું કે, ચોતરફ
અતિશય બીષણુ અધકાર છે ગાપર—નીચે કાઇજ જણાતું નથી
આ રાત્રિ છે કે દિવસ એ જણવાને ત્યા કાઇજ રસ્તો નહતો.
મહારણુ પોતાના હાથથી એમ્બેર તપાસી બેયુ તો નીચે જમીન
પાકી કાળા પાણીની જણાઇ એટલે તે ત્યાથી તેમનેતેમ બેઠો
બેઠો, પડેલી જગાએથી થોડો દૂર ગયો જતા જતા ચોતરફ તપાનતો
જતો હતો એક સ્થળે દિવાલનો હે જતો ભાગ તેના હાથ અબ્બો.
ઉડીને ઉભો રહ્યા પછી હમ્ત સ્પર્શથી તેને જણાઇ આવ્યું કે તે
દિવાલ માણસોની ચણેલી હતી તે બીનના આધારે મહારણુ આમતેમ
ફરવા લાગ્યો જ્યા ત્યા ને દિવાલ સગપ્પીજ હતી માત્ર એક ટેકણે
પાણીને જાલે લોહુ તેના હાથને લાગ્યું. સ્પર્શ થવા મશાબર તેણે

અનુમાન કર્યું કે આ મૃત્યુગૃહનું દાર હોવું જોઈએ તે બહારથી
જરાબગ ખબરદારીથી બધ કરવામા આવ્યું હતું

હતભાગી મહારણુ છેવટે હતાશ થઈને નીચે બેસી ગયો.
પરંતુ તેનાથી બેસી રહેવાયુ નહિ ફરી ઉઠી બીંતને આધારે આમતેમ
ફરવા લાગ્યો થાકી જવાથી ફરી નીચે બેઠો આ સ્થિતિ તેને
અસહ્ય ભાસવા લાગી કરણુ ચરથી તે ઉંચે ચરે જૂમ પાડી
બોલ્યો- “ આ પ્રમાણે મને અહીં રાખજો નહિ કૃપા કરો તરવારના
એક ઝટકાથી મને મારી નાખો ઉપકાર થશે ! ”

તે હતભાગી બદીવ નના શબ્દોનો તે યમપુરી પ્રમાણે
દેખાતા બય કર અધકારમય કારાગૃહમા મબીર પ્રતિધ્વનિ થયો.
તે સાબળી મહારણુ પોતેજ ગભરાયો અને બેઠો હતો તે ઉઠી
એકદમ ઉભો થયો કોઈ ઉન્માદી માણુસની પેઠે બીંત ઉપર પોતાની
વજ્ર મુદ્રિનો પ્રહાર ફીધો તે કડીણુ પથ્થરની દિવાલપર એ મુકાનો
કાઇજ ઉપયોગ કે પરિણામ થયુ નહિ ઉલટી મહારણુના જ હાથને
બય કર વ્યથા થઇ

છેવટે કટાણી જઇ, મહારણુ નિદ્રાદેવીની આરાધના કરવા
લાગ્યો પોતાની માનસિક યાતનાઓ કેટલાક વખત સુધી સમાવવાનું
માત્ર એક નિદ્રામાજ સામર્થ્ય છે, એમ વિચારી તે નિદ્રા આવે
એવો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. ધણો વખત સુધી તે આમતેમ ડાબે
જમણે પડ્યો ફરી ફરીને ચાક્યો પરંતુ નિદ્રા આવવા સાફ જોમ જોમ
તેણે પ્રયત્ન કર્યા, તેમ તેમ એકાદ લજ્જાવતી નવવધૂ પ્રમાણે
નિદ્રાદેવીએ દૂર દૂરજ નાસવા માડ્યું મદીવાન અસ્પૃશ્ય સ્થિતિ
બોળવવા લાગ્યો.

નિદ્રા એ સ્વર્ગની પરી છે તે શા માટે આવા દુખમાં અને કારાગૃહ સરખા બંધકર સ્થળે આવે ? ધણા વખત પછી મહારણે આખ ઉધાડી જોયું તો તે ઝોરડીમાંનો બીપણ અધકાર એક સ્થળે થોડો ઝોછો થયોછે, એમ તેના જોવામાં આવ્યું. આથી તેને લાગ્યું કે પોતાની દૃષ્ટિને બ્રમ થયો હોવો જાણ્યે નહિતર આવા બયાનક અધકારમાં આવે પ્રકાશનો પ્રવેશ હોયજ કયાથી ? એટલે તેણે પોતાની આંખો જોરથી મીંચી લીધી થોડા વખત પછી તેણે ફરી આંખો ઉધાડી, એટલે તે પોતાની દૃષ્ટિનો બ્રમ નથી એમ તેને જણાઇ આવ્યું ઉપરની બાજુએ એક ઝીણુ ઝીંદ દેખાતું હતું અધકાર ઉપર તેના વિશેષ પરિણામ થએલ જોવામાં આવતો જણાતો નહોતો, પણ ઉલટું તે ઠીરણેથી અધકારનું બયાનક સ્વરૂપ વિશેષ ચક્રત થતું હતું મહારણને માન્ય પડ્યું કે હવે રાત્રિ વીતી ગઇ અને પ્રભાત થયું છે

વખત જવા લાગ્યો તેમ તેમ ઉપરથી આવનારો પ્રકાશ હળવે હળવે ઉજ્જવલ દેખાવા લાગ્યો તે એટલે સુધી વધ્યો કે મહારણને પોતાના અવયવો સર્વ દેખાતા લાગ્યા તે પ્રકાશવડે મહારણને કિચિત શાંતિ મળી પરંતુ તે શાન્તતા વધારે વખત ટકી નહિ જ્યાં સુધી ઘેર અધકાર હતો, ત્યાં સુધી મહારણ કોઇપણ પ્રકારના વિચારમાં નિમગ્ન થયો હતો પરંતુ હવે તો તેને પોતાનું આત્મસ્વરૂપ દેખાતા લાગ્યું જેથી તેને બંધકર ચિંતા પ્રાપ્ત થઇ- સર્વકાલ ચિંતા-પોતાના ભવિતવ્ય માટે ચિંતા ! ! પણ હવે ચિંતા કરીને શું વળે તેમ હતું ? “ ભુખ અને તરસ લાભવાથી તરસડી

તક્ષ્મીને તેના પ્રાણ જવા જોઈએ, એજ હું તેને શિક્ષા આપું છું ” આ બાદશાહના મોઢાના શબ્દો તેણે કાને કાન સાંભળ્યા હતા હવે બહુ તો એ કે ચાર દિવસમા તેના આયુષ્યની સાથેજ તેની ચિંતાનો અંત આવવાનો !

તે સત્તો દહાડો મહારાજે ચિંતામા વિતાવ્યો સેલિમા માટે ચિંતા અને પોતાના મૃત્યુની શીકર ! બીજી પળે પાછી પોતાના મૃત્યુ માટે ચિંતા અને નિર્દોષ સેલિમાના જીવન માટે ચિંતા ! ઉપરા ઉપરી અનેક તર્ક વિતર્કથી મહારાજાનું મસ્તક ભમવા લાગ્યું અને સંધ્યાકાળ થતા તો તે સેલિમાની અને પોતાની ચિંતામા ને ચિંતામા તદ્દન ભમિટ-ગાડો બની ગયો કેમકે એ બંને ચિંતાઓ એકત્ર થઇ તેણે તેના મગજ ઉપર પોતાનું બરાબર સામ્રાજ્ય ચલાવ્યું હતું !

ફરી અવકાર ભાસતા લાગ્યો ઉપરના છીદ્રમાથી આવનારા પ્રકાશ ફીરણ સાવ બંધ થયો તે દાડણ અધકારને કૃષ્ણકર્ણ-સમુદ્રની ઉપમા પણ કમી હતી ! મહારાજા કેટલોક વખત તે છીદ્ર તરફ એક સરખો એકીદિશે જોતો હતો જમકે આખો દિવસ પોતાની મગતિમા પ્રિયમિત્રની તે વિનયગિરી જોતો હોય !

વધતા વધતા અધકાર એટલો બધો વધી ગયો કે તેનું વર્ણન કરવું અશક્ય છે બહાર અધકાર અને મહારાજાના હૃદયમા પણ અધકાર ! ! છેવટે તે અભાગી મહારાજાના કલેશની સીમા વધેલી જોઇને નિદ્રાદેવીને દયા આવી તેની અપાર વેદનાએ ની શાંતિ કરવા માટે તે ઠોડતી ઠોડતી આવી પોતાના કોમલ કરથી તેણે મહારાજાની આખો મીઝી દીધી નિદ્રાદેવીની કૃપાથી મહારાજા પ્રકાશ અને અધકારને ભૂલી ગયો, પોતાનું શોચનીય અસ્તિત્વ ભૂલી ગયો,

અને એક જીદાજ સ્વપ્નમય પ્રદેશમાં જામણ કરવા લાગ્યો તેને અદ્ભુત સ્વપ્નાભાસ થયો કે અહીં પ્રકાશ છવાયો છે વીણા-ખીન-મુરલી આદિ મજુલ વાદ્યો મધુર સ્વરથી વાગે છે । પામેજ પરમાત્માનુ સ્વર્ગીય ધામ છે, ત્યાંથી આલ્હાદકારક મનને મેહ પમાડે એવી સુગંધિત શીતલ વાયુ લહરી ચોમેર મદ મદ ગતિએ વહે છે । આસપાસ અત્યંત સુવાસિક પ્રસ્ફુટિત શુભ પુષ્પનો બાગ છે । બગીચા માહેના સુવર્ણમય દેખાતા વૃક્ષોપગ કરોડો સુદર સુંદર વિવિધ રમના પક્ષી મધુર કલરવ કરે છે અને પુષ્પના સુગંધથી ધમધમી રહેલા વાતાવરણમાં, વચમાં વચમાં સ્વર્ગીય પવનની સુવાસિક વાયુલહરીઓ સાથે ઉડે છે । સર્વ ગ્રંથો આને રૂપેરી ચાદની ખીલી રહી છે અને તેમાં અતુલ લાવણ્યમયી અપ્સરાઓના ટોળે ટોળા ફરે છે આ પ્રમાણે સુખકર ર મ જોતા જોતા એકદમ મહાહાસ્યની નિદ્રા ભગ પામી બગી ઉડીને તેણે જોયું તો પોતાના શરીરપર કોઈ હળવે હળવે હાથ ફેરવે છે, એમ તેને જણાયું તીણા અવાજે મહારૂણે પૂછ્યું - “ આપ કોણ ? કોઈ સ્વર્ગના દેવ છો કે ? ”

‘ ના હું દેવ નથી મનુષ્યજ છું ’

“ મનુષ્ય ? અહીં શા માટે આવ્યા છો ત્યારે ? ”

“ હું પ્રભુએ મોકલેલો માણસ છું મારી ગતિ સર્વત્ર અન્યાહત છે ”

“ પણ આપ અહીં શા માટે આવ્યા છો ? શું મારાપર કાંઈ ઉપકાર કરવા માટે ? ”

“હા તારો ઉપર ઉપકાર કરવા માટેજ હું અહીં આવ્યો છું

૪૮ પ્રેમ મુગ્ધ

તારે હવે આ લોકમા કેલ્લા દિવસ ગહેવાનું છે ? તેની કાંઈ તને ખબર છે ? ”

મહારણુ દીર્ઘ નિશ્વાસ મુકી બોલ્યો- “ હા ખબર છે બહુ તો એ કે ત્રણ દિવસ ? કેમકે અન્નપાણી વિના મરવાની મને શિક્ષા થઈ છે ”

“ તારે પરલોકપર વિશ્વાસ છે કે ? ”

“ હા ”

‘ તે કુગન વાચ્યુ છે કે ? કુરાન ઉપર તારો વિશ્વાસ છે ? ”

“ હા કુગન એટલે પ્રત્યક્ષ ઇશ્વરના હુકમના શબ્દો એવો મારો પાકો તે પરવિશ્વાસ છે ”

“ પરલોકના પ્રવાસ માટે તે કાંઈ તૈયારી કરી છે ? રાજદડ પ્રાપ્ત થએલ મનુષ્યને સ્વર્ગમા સદ્ગતિ મળતી નથી એ તને ખબર હશેજ તને એ સદ્ગતિ પ્રાપ્તકરાવવા અપાવવા ખાતર આજ હું અહીં આવ્યો છું ”

“ આપ કોઈ સત્પુરુષ છો લાગે ! આપના માગ ઉપર અનત ઉપકારો થયા હવે માટે શું કરવું તે કૃપા કરી કહો ” આમ બોલી મહારણુ તે પુરુષના પગે પડવા માટે દ્રાક્ષ માગવા લાગ્યો

ફકીર દૂર ઉભો ગઈનેજ બોલ્યો- “ એટા મહારણુ ! ડરીશ નહિ. હું ફકીર છું મહમુદનો બદો છું તને સદ્ગતિ મળવાનો મને એકજ માર્ગ દેખાય છે તારા આયુષ્યમા તે જે જે પાપ કર્યા હશે, તે જે તે મારી પાસે કચ્ચલ કરશે, તો તે પાપોના પ્રાયશ્ચિત્ત આપી, હું તને પાવન કરીશ અને આમ થશે એટલે રાજદડ થયો હોય તો પણ તને મળ્યું પછી નિઃશય સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ થશે,

નહિતર મને લાગે છે કે હું બાદચાહને કહી તારી કાગઝહાથી મુક્તતા કરૂં ”

મહારણે સભારી સભારીને પોતાના ન્હાના મ્હોટા સર્વ પત્નો ફરીને કહી સભળાવ્યા, ફરી નિસ્તબ્ધ થઇ સઘળું સાબળતો હતો. તેને જે ખાસ સાબળવું હતું તેતો મહારણના મોઢેથી નીકળ્યું નહિ તેથી ગભીર સ્વરથી ફરી તેને પૂછ્યું- “ તે કાઠ દિવસ પરત્વી હરણ કર્યું છે કે ? ”

મહારણ હાંમતથી બોલ્યો “ નહિજ આખા જન્મમા એ બધોર પાપકર્મ મારા હાથથી થયું નથી ”

કપટ વેશધારી ફરી તે સાબળી ધણી વખત સુધી વિચાર કરતો હતો પછી તેણે પૂછ્યું- ‘ ત્યારે કાઠ દિવસ તું કે ઇપણ સ્ત્રી ઉપર પ્રેમાસક્ત પણ થયો નથી ? ’

‘ મહારાજ ! આપ સાધુપુરુષ ! સર્વોત્તર્યામી-આપને કહેવામા મને કાઠ હરકત નથી એક સ્ત્રી ઉપર હું પ્રેમાસક્ત થયો હતો પરંતુ જ્યારે માઈ મન તેનાપર હતું ત્યારે તે પરત્વી નહતી હવે તે પર સ્ત્રી થઇ છે ! ’

“ તારાપર તે સ્ત્રીના પ્રેમ હતો ખરો કે ? ”

“ માસપર ન્હાનપણમા તેનો પ્રેમ હતો ફૂલઝાડની એક ડાળ ઉપર જોમ બે પુષ્પો એક બીજાને આલિંગીને રહે છે, તે પ્રમાણે સંસારની બાસ્તવ્ય શાખા ઉપર અમે બન્ને હતા પરંતુ મારી સાથે તેનો વિવાહ ન થયો તેનો વિવાહ થયા પછી- તે પરત્વી થયા પછી-હું તેને જીવી શક્યો નહિ ! તેનું સૌદર્ય મારા

૫૦ પ્રેમ શુદ્ધિ.

માનસ ચક્ષુ આગળથી ખસ્યું નહિ અને તેની આશા પણ છુટી નહિ ! વળી તે જ્યાં હતી ત્યાં પણ મારો પ્રવેશ થયો અમંભવિત હતો, પરંતુ મોટા કૌશલ્યથી અને કપટ વેશથી હું તેની પામે જઈને રહ્યો પરંતુ હું કોણ તેની તેને ખબર પડી નહિ તેના મનની મેં પરીક્ષા કરી મારાપર તેના વિશુદ્ધ પ્રેમ શિવાય અન્ય કોઈપણ જાતનો પાશર્વી પ્રેમ હતો નહિ ”

‘ હીક તે કબાવે કોઈ દિવસ તેના અગ્નેસ્પર્શ કર્યો છે ? ’

“ સામ્રાજ્ય ! આપ સર્વજ્ઞ છો તેનો મેં અગ્નેસ્પર્શ કર્યો છે તો ખરો પણ તે કુબાવે કે સુબાવે એ માગ મનને જ સમજાવું નથી આપજ તેનો નિર્ણય કરો બાહી મોહ પરવશ થઈ મેં તેનું એકવાર સ્પર્શન કર્યું છે તે રમણીય રાત્રિ હતી અજવાળું સંકેત દેખાતું હતું તે વખતે તેની અત્યંત મનોહર મૂર્તિ જોઈ, મારી મનોવાસનાને હું અટકારી શક્યો નહિ જ્યાં અનિ સુદરતા જોઈ મન લોભાય છે, ત્યાં પછી અપવિત્રતા હોતી નથી તન્મયતા અપવિત્રતાને ઢાંકી દે છે. આ સર્વ વ્રત્તાન પરમાત્મા પોતે જાણે છે અને હું જાણુ છું બાહી તે તો મિચરી તે વખતે એશુદ્ધ હતી તેને પણ આ વિષે કોઈ માહેતી નથી ”

આ હકીકત સાબળી તે અપરીચિત પુરૂષ ઉડીને ઉભો થયો અને મહારૂપનો હાથ પકડી બોલ્યો— “ બેટા મહારૂપ ! બીહીતો નહીં રાજશિક્ષા પ્રમાણે તને મૃત્યુ આવશેજ તોપણ તને સદ્ગતિ મળશે એ હું તને ખાત્રીથી કહું છું મારા પર વિશ્વાસ રાખ ફરીરોના આશીર્વાદ કોઈ દિવસ મિથ્યા થતા નથી તરી મુક્તિનો પ્રયત્ન હું એકવર કરી જોઈશ. ’

આટલુ ભોલી તે કપટ વેપારી ફકીરે તે કેદખાનાનો દરવાજો જોસથી ઉઘાડ્યો. જેના બારણા તે પહેલાજ ખુલ્લા થઇ ગયા હતા બહાર આવી તેણે બારણા પાછા બંધ કરી લીધા અને કેટલીકવાર સુધી બારણા પાસે ઉભો રહી તે કાંઈક વિચાર કરતો હતો. અસ્પૃશ્ય શબ્દો વડે ને સ્વગત બોલ્યો. “ તો પછી આના પ્રાણ દેવા બ્યાજબી નથી પ્યારી સેલિમા નિષ્કલક છે આટલુ કહેતો તે ફકીર સેલિમાના મહેલ તરફ ચાલતો થયો.

આ ફકીર કેણુ હતો ? ને વાચકના જાણવામા આવ્યુજ હશે સેલિમાનો પત્ર શહાજહાને વાચ્યો ન હતો એ આપણે પ્રથમ જાણ્યુ છે. જીવન બેગમના મુખથી તેણે એ પત્રનો કેટલેક ભાગ મદિનાના નિમ્સામા સાંભળ્યો હતો, થોડા વખત બાદ તે મદિનાનો અમલ ઉતર્યા પછી એ સેલિમાનો પત્ર બાદશાહે પોતે વાચ્યો. સેલિમા પૂર્ણ નિર્દોશ છે એવુ જ્યારે મહારણુ બોલ્યો હતો, ત્યારે તેના શબ્દો ઉપર બાદશાહનો વિશ્વાસ નહતો. પરંતુ સેલિમાયે હુ કલહીની નથી એવુ જ્યારે પત્રમા લખ્યુ ત્યારે તેનું બાદશાહના મન ઉપર ઈષ્ટ પરીણામ થયુ. સેલિમા એ શહાજહાનની બહુજ પ્રિય બેગમ હતી, એ ઉપર કહેલુજ છે તેના ઉપરનો પ્રેમ એ આ ઈષ્ટ પરિણામને કેટલેક દરજ્જે કારણભૂત થયો. એમ કહીયે તો ચાલે તો પણ બાદશાહના મનની શકા નષ્ટ થઇ ન હતી અને તેના નિર્ણય માટેજ બાદશાહ ફકીરના વેશે કારાગરમા મહારણુ પાસે ગયો હતો.

યુક્તિવડે પ્રશ્નો પૂછી મહારણુ તરફથી સર્વ સાચો વૃતાન્ત મેળવ્યા પછી બાદશાહનો સર્વ સશય દૂર થયો અને સેલિમા પુર્ણ

નિર્દોષ છે એમ તેને ચોક્કસ ખાતરી થઈ જિલીશ્વરે નિરપરાધી મહારણને કરેલ દેહાન્ત શિક્ષા મોકુફ કરી તરતજ જોલરને ખોલાવી - “બ દીવાનને પુરેપુરે અન્નપાણી આપજો અને તેને કોઈ પણ જાતની પીડા ન થાય તેમ તજનીજ રાખજો ” એવો હુકમ કર્યો. સધળા મોગલ માદશાહોમા મહાનુભાવ શાહજહાન અને અકબર બાદશાહ દયાળુ અને પ્રજાના હિત વિશે કાળજી રાખનારા હતા. એવી ઇનિહાસજ સાક્ષી આપે છે હવે શાહજહાન બાદશાહની મહત્વાકાંક્ષાના રંગામા જે જે આવડા આવ્યા, તેનો ચક્રાવર્ત કરવામા તેણે આગળ પાછળ જોયું નહીં એ ખરૂં તોપણ એવા કોઈ અત્યંત અપરાધ વગર તે જનતા સુધી જીવોની ખુવારી કંતો નહિ.

ફકીરનો વેશ પલટાવવા નહીં શકતા શાહજહાન તેજ વેશથી સેલિમાના મહેલમા આવ્યો તેજ તેનો જીવ હતી કેમકે બીજી સધળા બેગમોમા તેના જોડવી બીજી કોઈ તેને પ્રિય ન હતી સેલિમાને પોતે વ્યર્થ દુખ દીધું, તે વિષે તેના મનને બહુ ખોટું લાગ્યું પણ હવ તેનો ભેટો થયે એ વિશે તેની પાસ લમા માગી, તેના મનનું ચાલવન કર્યું, મોટા આનંદપર્વક તેની રીસ ઉતારી, અવિચારથી પોતે ખોટી નકા લઈ તેનું કોમલ હૃદય દુખાવ્યું છે તે હવે પ્રયત્ન પાછું પ્રસન્ન કરી લેવું, આજે દશ દહાડે સેલિમાને પોતે મળવાથી તે ખુશી થશે, તેને સતોષ થવા માટે પોતાને હવે જરાપણ વહેમ નથી એવું જણાવી, તેની સિદ્ધતા માટે અને કૃતાપરાધના પ્રાયશ્ચિત માટે આપણે મહારણને મુક્ત કરીશું એવા એવા અનેક વિચાર નગંગા તેના મનમા રમ્યા કરતા હતા. સેલિમા પોતાના હાર્યવદને પૂછશે “ શહેનશાહ ! આજ આપે આ ફકીરનો વેશ કેમ લીધો છે ? ”

તેને પોતે ઉત્તર આપીશુ કે “ દુનિયાનો શહેનશાહ તારા પ્રેમ માટે ફકીર બન્યો છે ” આવા સુખમય વિચારોમા તદ્દિન થઇ ભાગ્ત સમ્રાટ શહાબુદ્દીને કોઇ અપગંધીની માફક સેલિમાના મહેલમા પ્રવેશ કર્યો પરંતુ માણસ ધારે છંકાઇ અને પરમાત્મા કરે છે કાઇ !

પુખ્ત ૭ મું.

છેવટનું દર્શન.

સાથે વસતી વસ્તુની, કિંમત નહિ તે વખત,
પાછળથી અણુમોલ થઈ, દિલ દુખાવે સખત

જો દિવસ મહારણુ તે વોર અધકાગમય કારાગૃહમા પોતાના
ભવિત્ય માટે ચિંતા કરતો એકો હતો
ઉપરના છોદ્રમાથી આવનાર પ્રકાશ ફીરણુ ઉપરથી મહાગ સૂર્યાસ્તનો
વખત થએલ હોય એમ તેણે તર્ક કીધો

કારાગૃહમાનો દારણુ અધકાગ જાણે કે તે હતભાગ્ય ખદીવાનનો
ગ્રાસ કરવા લાગ્યો હોય તેમ પ્રસરી વળ્યો ઓગડીના એક ખુણામા
તેના માટે મોકલેલ અન્ન જેમ તેમ પડેલુ હતુ, તેમાથી થોડુંજ
તેણે ખાધુ હતુ આ અન્નની વ્યસ્ત્રા કરી આપના માટે એક પહેંગેગીન
ત્યા સવારસાગ આવનો, પણ મહારણુ તેની સાથે એક રાખ્દ પણ
બેલતો નહિ

દેખાનામા પડ્યો તે દિવસથી પોતાની અને સેલિમા એમ

૫૪. પ્રેમ શુભઃ

વિગેની ઘોર ચિતાયે મહારણુના મનને એક ક્ષણ પણ છોડ્યું ન હતું. અતઃ કરણુનું હૃદય કોઈને કહેવાથી કમી થાય છે, પણ કમનસીબ મહારણુ તેમ કરી શક્યો નહિ જેથી તેનું હૃદય તદ્દન દગ્ધ થયું હતું. આ વખતે પણ મહારણુ ચિતામાં પડ્યો હતો. અસ્ફુટ સ્વરથી તે બોલ્યો-“ દયામય પ્રભુ ! હવે કેટલા દિવસ મારે આ અસહ્ય વેદનાઓ સહેલી ? નાગના માથાપરનેા મણિ તો મને પ્રાપ્ત થયો નહોતો, પરંતુ તેના તીવ્ર દશથી અપાર વેદનાઓ થઈને હું મરણ શરણુ થઈ પડ્યો છું ! હું તો મત્ર આ કષ્ટજ્ઞ ભોગવું છું, પણ તે નિર્દોષ બિચારી સેલિમાની શુ સ્થિતિ થઈ હશે ? કેણુ જાણે ! સેલિમા ? સેનિમા ! મારા પ્રમાણે તું પણ કારાગૃહમાં પડેલ હાથ કે ? આ જગતમાં ન્યાય નથી ! પ્રેમ નથી ! વિશ્વાસ રહ્યો નથી ! પ્રેમની પવિત્રતા નથી ! પ્રિય સેલિમા ! તું જીવતી છે કે ? મને લાગે છે કે ગુપ્ત ભોયતળીયે કોઈ ફેર સીદણુની તરવાર વડે તારો પ્રાણુત્તમા વિસર્જન થયો હશે ! હાય હાય ! સેલિમા ! સેલિમા ! આખરે આ પાપીજ તારા મરણુનું કારણુ થયો ? ”

બોલતા બોલતા મહારણુની આખમાથી અશ્રુધારા વરસવા લાગી તે અત્યંત લુપ્ધ થઈને કોઈ ગાડા માણસની પેઠે “ હાય ! હાય ! સેલિમા ! સેલિમા ! ” આમ તે ઉંચે સ્વરેથી જરાડા પાડવા લાગ્યો. તે નિશબ્દ કારાગૃહમાં એ કઠોર શબ્દનો પ્રતિધ્વનિ થઈને ત્યાં “ સેલિમા ! સેલિમા ! ” એવો પ્રચંડ નાદ ધૂમવા લાગ્યો.

એકાએક બહાર કોઈ જનનો શબ્દ થયેલો સાંભળી, અતઃ પાણી લઈને પહેરેગીર આવ્યો હશે એવો મહારણુ તર્ક કર્યો. પહેરેગીરે આવી હાથમાનું ફાનસ હમણની જગાએ નીચે મુક્યું.

ફાનસનો સખત પ્રકાશ મહાફલુથી સહન થયો નહિ રાત્રિ દિવસ
ધોર અધકારમા રહેવાથી કોઇ નિશાચર પશુ પ્રમાણે તેની અવસ્થા
થઇ હતી ઓઠીમા દીવો આવતાજ મહાફલુ આખો મીચી લીધી

પહેરેગીરે હસીને પૂછ્યું “મહાફલુ ! કેમ છે હવે તને ?”

તે પહેરેગીરનો સ્વાભાવિક પ્રશ્ન મહાફલુના હૃદયને કડોર
ખાણુ જેવો જણાયો તિરસ્કાર યુક્ત સ્વરે તે બોલ્યા-“માગ દુખપર
આવા ડામ દેતા તને શરમ નથી આવતી કે ? કોઇ ક્ષુદ્ર જીવકુ
મનુષ્યના પગ તળે કચરાઇને મરી જાય તે પણ માણસનું શરીર
રોગગ્રસ્ત થાય છે, અને તું જાણી જોઇ આ માણસ જેવા માનસને
આવી રીતે દુખ દે છે ? તારા હૃદયમા દયા કાઇજ આવતી ન હી કે ?”

પહેરેગીર બોલ્યો-“મહાફલુ આમ ફોગટ બોલવાથી શું ?
તાગપર દયા કરવાનું મારી પાસે શું સાધન છે ! અમે શું ? હુકમના
તાબેદાર ! તને અનાજ પાણી ન આપવા બાદશાહનો સખત હુકમ
છે પણ તારી દયા આવવાથી હું આ અન્ન પાણી તને
લાવી આપું છું ”

તેનું અ કહેવું સાંભળી મહાફલુ તિરસ્કારથી હસી પડ્યો
“તારૂં તે અન્ન પાણી પાછું લઇ જા મને તેની જરૂર નથી આજે
સવારે જે તે લાવી રાખ્યું છે, તે બધું જેમનું તેમ પડ્યું છે તે
પણ લઇ જા ”

- “શું અત્યાર સુધી તે કાઇ જ ખાધું નથી ?”

“આવાનું કંઈ જ નથી-જેને જીવવામા સુખ હોય છે, તેને
ખાવાની જરૂર હોય છે. પણ મને તો મરવામા સુખ જણાય

છે આ અનાજના બહેને જો તું મને ઝેર આણી આપીશ, તો માગપર તારો મ્હોટો ઉપકાર થશે, ભાઈ !”

આ વખતે પહેરેગીરે જવા માટે લોહાના દરવાજા ઉઘાડ્યા હતા તે એ દરવાજા વચ્ચે ઉભો રહી મહારાણુ તરફ જોતો જોતો માથું હલાવી પહેરેગીર હસતો હસતો બોલ્યો—“તેણે તો ઝેર પીને આત્મહત્યા કરીધી, તેમ તું પણ ન કરે તો તારા પ્રેમને કલક નહિ લાગશે કે ?”

પહેરેગીરને આગળ બોલવાને વખત મળ્યો નહીં તેનું આ ઉપહાસાન્વિત ભાષણ સાંભળી કૂર સીંહની પેઠે કુદકો મારી મહારાણુ તે અર્ધું ઉઘાડેલું બારણું બંધ કર્યું બિચારો પહેરેગીર તે એ બારણુંની વચ્ચે સપડાવાથી એક ક્ષણુમા કચરાઈ ગયો તેના પચ્ચાણુ સ્વર્ગસ્થ થયા થોડા વખત પછી મહારાણુ દરવાજો ઉઘાડ્યો તે હતભાગી પહેરેગીરનો મૃતદેહ એકદમ તે કેદની ઓરડીમા દબા પડ્યો. મહારાણુ પોતાનું દેહભાન જીલી ગયો ! આવેશમા આવીને અધાર દૃત્ય કર્યા પછી હવે તેને શું કરવું તેની સુઝ પડી નહીં તે રાત્રિશન્ય બની ગયો પરંતુ થોડાજ વખતમા જુસ્સો કમી થવા પછી તે શુદ્ધિપગ આ ચો ત્વરા કરી તેણે પહેરેગીરનો પાચળમો અને અંગરખો વગેરે સર્વ પોશાક પહેરી લઈ પોતે બરાબર પહેરેગીર બન્યો કમરનો પટ્ટો, તેમા લટકતી તરવાર, ખભા ઉપરને પટ્ટો વિગેરે બગબગ્યાનું ત્યા પહેરી લીધું પટ્ટાપર એ કમનસીબ મરનાર પહેરેગીરનું નામ લખેલ હતું, તે મહારાણુ દિવાના પ્રકાશમા વાચી ખ્યાનમા રાખ્યું પછી દાનસ કાથમા લેઈ તે કપડવેશધારી પહેરેગીર કારાગૃહની બહાર નીકળ્યો, બહાર આ તો દરવાજો પ્રાચીન બંધ કરી મેલણું

મહારણે બૂલ્યો નહતો ત્રણ દરવાજામાંથી નીકળ્યા પછી મહારણે એક યુદ્ધના દાર પાસે આવ્યો. આ ત્રણે દારો તે પહેરેગીરે અદર આવતી વખતે ઉઘાડ મુક્યા હતા તે એક પછી એક સર્વ દારો મહારણે બધ કયા, પછી એક પથ્થરની સીડી ચડીને તે ઉપર આવ્યો. બહારની શુદ્ધ મોકળી હવાનો સ્પર્શ થતાજ મહારણે આનંદથી પોતા સાથે બોલ્યો-“ વાહવા ! સાખાશ ! સવળી મહેનત અને કપટનું સાર્થક થયું, એકવાર એ વાધના પાઝામાંથી છુટ્યો ! ”

તે પહેરેગીર સેલિમા વિશે જ કાંઈ બોલ્યો હતો, તેથી મહારણનું મન તદ્દન બ્રમિષ્ટ થઈ ગયું હતું “ સેલિમા ! સેલિમા ! તે જેર પીછે ખરેખર પ્રાણ ત્યાગ કર્યો ? મારા અપરાધથીજ તને મરણ આવ્યું ? હાય ! હવે આખા બવમા એકવાર પણ તારા દર્શન થશે નહિ ને ? અરેરે ! ! ”

બહાર સામેજ એક મોટું આગણુ આવ્યું હજવેજ સ્થિરતાથી તેમાંથી તે બોલ્યો ગયો પછી એક ચોકી આવી સાથી જતા તેને કાંઈ પૂછ્યું-“ કાણ છે ? ”

મહારણે શાન્તપણે કિતર બોલ્યો “ પહેરેગીર મહમ્મદુસેન ” ફરી તે કાંઈએ પૂછ્યું નહિ પાસેજ સેલિમાનું અત્તપુર હતું, પહેલા તે મહેલની પ્રત્યેક બારીમાં દીવા થતા પણ આ વખતે નેના ચોથા બાગના દીવા પણ પ્રગટેલા ન હતા હજવે હજવે મહારણ અત્તપુરના દરવાજા સુધી ગયો. જતા જતા તે સ્વગત બબડ્યો— “ સેલિમા ! ખરેખર કે તું આ જગત છોડી ગઈ હોયશ ? કે મને ખીલજા તો પહેરેગીર ખોટું બોલના હશે ? હવે માત્ર એકવારજ

૫૮ પ્રેમ ગુચ્છ.

આખ ભરી તારા દર્શન કરીશ મારા આ જન્મની છેલ્લી પુણ્ય પુણ્ય કરી હવે હું ચાલ્યો જઇશ ફરી તારા સુખની અડે હું કોઈ દિવસ આવીશ નહિ તું અને તારો ભાગ્યવાન ખાવિદ સુખેથી ચિરકાલ રહો આ અધમ ફરી તમારા સુખમા કોઈ દિવસ કટરપ થશે નાહ

દરવાજામા પેસતાજ મહારાણીની નજરે જે દેખાવ પડ્યો, તેથી તે રતભીતજ થઇ ગયો ! તેનું હૃદય કે પવા લાગ્યું વક્ષસ્થળમા લોહ જોસ બધ ઉછળવા લાગ્યું મસ્તક બ્રમવા લાગ્યું ત્યાનો દેખાવ જોઈ તે સ્તબ્ધજ બની ગયો. આશરે સો સવાસો લોકો હાથમા બળત મશાલો લઈને સી હદાર તરફ આવતા જણાયા-સધળો માર્ગ સૈનિકો રોક્યો હતો વચમા કોઈના મૃતદેહનો સુસજ્જત જનાજો ખભાપ લઈને ફેટલાક માથુસો ચાલના હતા સર્વત્ર શાતતા હતી ! એટલ બધા લોકસમૂહમા કોઈના મોઢામાથી એક શબ્દ પણ નીકળતો નહતો પ્રેનની આગળ અને પાછળ ચાલવાવાળા લોકોના હાથમા ઉધાઈ તલવારો હતી મશાલવાળા લોકો પણ સાથેજ ચાલતા હતા તેન મશાલોનો પ્રકાશ, સિપાઇઓએ ઉઘાડેલી તરવારો અને બહુ મૂંઝ રત્નમણિયુક્ત આભરણ વસ્ત્રોપર પડવાથી તે ચમકી રહ્યા હતા

મહારાણીને નિમિષમા સર્વ બંધર પડી કે સેલિમા આ હુઃ મૃત્યુ જુમી છોડી, ક્યારનીએ સ્વમાર્ગમા પહોચી ગઇ હતી ! અભિમાની પતિપ્રેમનિરતા સેલિમા આત્મહત્યા કરી, આવેલ મિથ્ય ધોર કે લકમાંથી મુક્ત થઇ પણ તેના આ મૃત્યુને માટે કારણ કોણ

મહારાણીનું હૃદય વિકલ થઇ ચતકા વિદીર્ષ્ય થયું ગયા છે દિવસમા અજનો સ્પર્શ પણ નહતો, એમ કહીએ સો ચાલે સેજ

લાગશેજ આ હૃદયવિદારક દેખાવ તેની નજરે પડ્યો. જેથી તે ચેતનવિહીન થઈ જડપિડ જેવો બની ગયો. મત્રમૂઢ થએલા એકાદા માણુમની પેઠે વિદગ્ધ હૃદયે મહારથુ તે પ્રેત જાત્રાની પાછળ હળવે હળવે દુર્ગદારની બહાર નીકળ્યો.

થોડો વખત રસ્તો કાપ્યા પછી તે ગભીર શબ્દ કરતી વહેતી નદીના કિનારા ઊપર સર્વ આવી પહોંચ્યા સુમારે રાત્રિનો બીજો પહોર થયો હતો. તે વખતના બીષણ અધકારમા એ સ્થાન બહુ ગભીર દેખાતું હતું. સૃષ્ટિ સુદરીયે અનુપમ ગભીર સૌદર્ય ધારણ કર્યું હતું જે હજારો માર્ગોથી દુર્ગોચર થતું હતું. આરે તરફ ખીલી રહેલ વન પુષ્પોનો વાસ પ્રસરી ગ્લેહો હતો. નાના મોટા વૃક્ષોના અગ્ર ઊપર-શાખાઓ ઊપર-પલ્લવો ઉપર-માણિક્ય પ્રમાણે વચમા વચમા પતંગીયા ચમકતા હતા. પર્વતો ઉપરથી મદમદ વહેનારો શીતલવાયુ આસપાસના દરેક વૃક્ષસત્રાના સુગંધી પુષ્પોનું નિ શબ્દતાથી સુખન લઇ તેને ચકિત અને કપિત કરતો હતો. અને કોઇ સાધુ પુરુષ પ્રમાણે મેળવેલો સુગંધનો ખજાનો ખીજને અર્પણ કરતો હતો.

તે કૃષ્ણ પક્ષની રાત્રિ હતી હજુ ચંદ્રોદય થયો નહોતો. આકાશમા વચમા વચમા મેન્નાડખર દેખાતું હતું નક્ષત્રો નથી ! ચંદ્રનો પ્રકાશ નથી ! એમેગ અધકાર ! આ વખતે તે અધકાર જેમકે મૃત્યુનું એક બીષણ સ્વરૂપજ દેખાડતો હતો. સેલિમા મરણ પામી એટલેજ આજે પ્રકૃતિએ-કુદરતે આતુ ઉદાસીન સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું હિમચિદુના મિષે તે અશ્વ વિસર્જન કરતી હતી વાયુના રૂપે દીર્ઘ નાશ્રાસ નાખતી હતી કૃષ્ણ વસ્ત્ર પરિધાન કરી સેલિમાને ઉચ્છવી જવા માટે આજે પ્રકૃતિદેવી કૂદ મની આવેલ હતી.

મશાલવાળાઓ તે નદી તીર ઉપર પ્રથસ્ત ઠેકાણે આવીને ઉભા રહ્યા તેમની પાછળ શસ્ત્રધારી સૈનિકો ઉભા રહ્યા જનાન્ને લાવનારાઓએ તે નીચે મુક્યો પ્રેતની ચારે બાજુ ઘણી જગા રાખી હતી. અને સઘળાઓ કોઇના પણ આવવાની ગહ જોતા હતા

ચંદ્રોદય થયાને ઘણો વખત ગયો તે વખતે મોતી મહેલના સીંહદ્વાર પાસે એક મશાલનો પ્રકાશ દેખાયો નિયમિત વખત થયેા એમ સર્વને ખબર પડી સિપાઇ અને બીજા લોક અદ્યપથી ગોઠવાઇ ગયા એટલામા ચાર મૌલવી સાથે દિલ્લીશ્વર શાહાજહાન પોતે ત્યા આવી પહોચ્યો સૈનિકાએ શસ્ત્રો નીચે નમાવી તેને સલામી આપી સઘળા નિસ્તબ્ધ હતા એક શબ્દોચ્ચાર પણ તે વખતે કોઇના પણ મોઢામાથી નીકળતો નહતો

પ્રેતને સમાધી આપવાની સઘળા તૈયારી પ્રથમથીજ કરેલી હતી અધકાર વિભૂષિત સ્તબ્ધ નિસર્ગની શાન્તિનો ભગ કરી મૌલવી જાતિ ગભીર સ્વરથી કુરાન શરીફ માહેના શાન્તિસૂચક પાઠ બણુવા લાગ્યા જનાંજ ઉપર ઘણી જાતની પુષ્પ માલાઓ હતી કબરની અડગના ભાગમા પણ નીચે સુગંધી પુષ્પની સુવાસિક માલાઓ ટાંગવામા આવી હતી તેજ પ્રમાણે તેમા બહુ મુલ્ય સ્તબ્ધ, અગર વીંગેરે સુગંધી દ્રવ્યો પણ નાખ્યા હતા એ કુગળળ પ્રદેશ ઉપર આજે જાણે કેટલે સ્વર્ગનો સુગંધ પ્રસરી રહ્યો ન હોય ?

સેલિમ નો મૃતદેહ બહાર કહાડી, તેને સુવાસિક ગુલાબજળથી સ્નાન કરાવ્યું પછી અગર ચંદન-કસ્તુરી-અબ્બર વગેરે સુગંધી પદાર્થોનું તે અતુપ્રમ સુદર દેહ ઉપર લેપન કર્યું છેવટે સેલિમાન

પ્રેત કબરમા મુકવામા આવ્યુ જે વખતે બાદશાહને પ્રેમનો ઉમળકો આવ્યો તે બોલ્યો—

‘ સેલિમા ! હવે જય છે ને ? આ હતભાગીયાને મુકીને ચાલી નીકળી કા ? હવે તારો સ્વર્ગમાજ બેટો થવાનો ? તારાપર હાય-જેણે અસાચાર કીધો છે, તેનું દેહાન્ત પ્રાયશ્ચિત્ત લેના પણ નિરસન થશે નહિ ! ઓ પ્રભુ ! ’

બાદશાહના નેત્રમાથી બેચાર અશ્રુમિદુ સેલિમાની સમાધિ ઉપર પડ્યા એક દીર્ઘ ઉષ્ણ નિશ્વાસ નીકળી તેની મર્માતિક વેદનાઓ સાથે બહારના શીતળ વાયુમા મળી ગયો પરતુ તેના દીર્ઘ નિશ્વાસોથી અને ઉષ્ણ અશ્રુમિદુઓથી તેના હૃદયની વેદનાઓ અને મર્મ જ્વાળાઓનું પૂર્ણ જ્ઞાન થતું કોઈ દિવસ શક્ય ન હતું પ્રેતને ભ્રમિદાહ આપ્યા પછી સર્વ મડળ ખિન્ન વદને પાછું ફર્યું

આજે તે સુવર્ણમય મોતીમહાલય શૂન્ય બન્યો ! કેમકે જે સ્વર્ગીય જ્યોતિથી તે પરીપૂર્ણ હતો, તે જ્યોતિ સાથી અતર્ધાન થઇ હતી !

સેલિમાના મૃત્યુને પછ દિવસ થઇ ગયા તે દિવસો બાદશાહે તદ્દન એકાતમા વિતાવ્યા—તે કોઇની સાથે વધારે બોલ્યો પણ નહિ હમેશ ચિતાકાત થઇ ખેસતો એટલા દિવસોમા તે સેલિમાના મોતી મહાલયમાથી બિલકુલ ખસ્યો નહિ તેનું હૃદય અનુતાપ જ્વાલાથી બળતું હતું સેલિમાના મૃત્યુને કેવળ આપણેજ કારણ થયા છીએ, એ વિચાર વીંછીના દશની પેઠે તેના અતઃકરણમા અલત કરેલા કરતો હતો સેલિમાનો મોતીમહેલ હવે શાહાજહાનને

૬૨. પ્રેમશ્રુત્ય.

દેવસ્થાન પ્રમાણે પૂજ્ય થયો હતો તેની સુંદર મૂર્તિ પોતાના હૃદયમાં સ્થાપી, ક્ષણે પ્રતિક્ષણે તે તેનું ચિંતન કરતો. પરંતુ જે સુવર્ણસમ મહેલમાં આજ સુધી તેણે આનંદમાં કાલક્રમણ કરી, તેજ જગ્યાએ હવે તે શોકમાં દિવસ વીતાડવા લાગ્યો.

આદ્યશાહના મુખપર મિલકુલ હાસ્ય નથી અશ્રુથી આગ્રે ભગ્યેલી છે પ્રેમચેષ્ટા નથી વિચાર વિરહ પ્રાપ્ત થયો છે પ્રીતિ નથી અનુશોચનાથી હૃદય ભારાક્રાંત થયું છે અનરમાં કિન્નવલ પ્રકાશ નથી ચિર અધકાર વ્યાપી રહ્યો છે દેવી અનર્ધાન પામી ગઈ છે. તેના શત્રુવાસન ઉપર બેઠી મનવી મૂર્તિ શોક કરે છે ! સુગંધી દીપથી પ્રજ્વલિત થયેલ સુવર્ણ મદીર આજે દુર્ગંધમય સ્મશાન બનેલ છે !

શહાજહાન સેલિમાની પગિત્યકત શય્યા ઉપર પડી, કેાંઈ દિવસ શૂન્ય દૃષ્ટિથી ગવાક્ષમાથી સૃષ્ટિસુખીનું સુદૃઢ રૂપ જોવા બેસતો. પરંતુ તે સૌદર્ધનું તેના ઉદાસી મન ઉપર કાષ્ઠજ પરિણામ થતું નહિ કદીક ગભીર રાત્રિની વખતમાં તે સુનીલ આકાશપટ તરફ વિમનસ્કતાથી જોવા બેસતો. પરંતુ તે તારકમણિ મડિત આકાશનું સૌદર્ધ તેના શૂન્ય મન ઉપર આનંદદાઇ નિવડતું નહિ છેવટે કટાણીને તે પોતાના અવિરલ નયનાશ્રુઓથી શેય્યા ભીંજવી મુકતો પ્રિયતમ સેલિમા માટે નિગ્વ અશ્રુ ઢાળવામાજ તેના હૃદયને ખરૂં સમાધાન જણાતું સેલિમા સ્વર્ગવાસીની હોવાથીજ શહાજહાન આકાશ તરફ દૃષ્ટિ કરી ઉદાસીનતામાં બેસતો. આકાશમાં એટલા નક્ષત્રો ચમકતા પરંતુ તેમાં શહાજહાનને કેાંઈ દિવસ સેલિમા દૃષ્ટિએ પડી

નહિ અને સેલિમા ત્યા હશે તો પણ આપણા સરખા પાપીને તે શા કારણે દર્શન આપે ? એમ તેને લાગતુ

તે શત્રુ મહેલમા-પ્રતિમા વિસર્જીત શત્રુ મહાલયમા-સેલિમાની દરેક વસ્તુ જેમની તેમ પડી હતી તેનો ખીન હતો, સતાર હતી, માત્ર સેલિમા નહતી તેની મૌકિતક માલા હતી તેનો રત્નખચિત કમરેઆધવાનો પટ્ટો જેમનો તેમ પડ્યો હતો, સેલિમા માત્ર નહતી ! આધાર રહ્યો હતો-આધેય નહતું પ્રેમ રહ્યું નહતુ માણસ રહ્યું નહતુ સંગીતનો ઝણકાર રહી ગયો હતો, સંગીત નહતુ, સુવાસ રહ્યો હતો પુષ્પ કરમાઈ ગયું હતુ સાદર્ય ગુણુ જે નિધાન તે માત્ર રહ્યું નહતુ સ્મૃતિ રહેલી હતી હવે બાદશાહને દીર્ઘ શોક, નિશ્વાસ અને કર્ણરૂદ્ધ એજ માત્ર આ વખતે કાર્ય બાકી રહ્યું હતુ !

હમણા જીનતબેગમનુ કોઈએ નામ લીધું કે બાદશાહની પમતળની આગ મસ્તક સુધી પહોંચતી એક દિવસે જીનતબેગમે બાદશાહને મળવા વિષે પુછાવ્યું એ સાબળતાજ શહાજહાને ખીનધને ઉત્તર આપ્યો કે—“ તેને હકકાયા કુત્રાઓથી ફાડી નખાવો ” એવો હુકમ આપ્યો આ હકીકત જીનતને કાને પડતાજ તે ડરી ગઈ આપણુ જીવત અહીં સુધરશે નહિ એમ ધારી તે કાસ્મીર છોડી ગુપ્ત રીતે દીલ્લી તરફ નીકળી ગઈ

સેલિમાના ધોર મળુને હું કારણુ થયો છુ તેના વિષે અર્થ શકા લઈ મેજ તેને નજી દીધી મારા જેવો સ્ત્રી ધાતકી આખી ફુનિઆમા ખીજે કોઈ હશે નહિ ” આવા વિચારો શહાજહાનના હૃદયમા હમેશા કટકે માફક ખૂચતા હતા. બાદશાહ પાસેના અધિકા-

૬૪ પ્રેમ ગુચ્છ

રીઓએ તે દુઃખ વિસારે પડે તે માટે ધણી પ્રયત્ન કર્યા, પરંતુ બર્થ નવા મૂર્ખ લોકો! પ્રેમ અને અનુતાપના માર્મિક ધાય થુ એવી રીતે રજાતા હશે ?

પ્રથમ શોકાનલથી મહારણુને કેદમાં નાખ્યાની વાત બાદશાહ તદ્દન ભૂલી ગયો હતો. સેલિમા વિષેના શોકથી તેમજ તેની સમાધિના વ્યવસાયમાં ગુચ્છાઈ જવાથી બાદશાહને મહારણુ વિષે બાતમી મળવા વખતજ નહતો. કેટલાક દિવસ પછી તેને એ કમનસીબ મદીવાન થાદ આવ્યો જેલરને પૂછતા તેણે જવાબ આપ્યો કે—“ મદીવાને સ્વેચ્છાથી અજ પાણી વર્જીત કરીને પ્રાણુ ત્યાગ કર્યો ” અર્થાત્ સાચી વાત બાદશાહને મળી નહિ.

પહેરાવાળાને દાગ કરી કારાગૃહમાંથી કેદી નાશી ગયો, એ ખબર બીજે દિવસે જેલરને મળ્યા, પરંતુ બાદશાહને કાને આ વાન જવાથી પોતાના તથા પોતાના હાથ નાચે જે રક્ષકો છે, તેના પ્રાણુ ગયા વગર રહેશે નહિ, એવી બીતિ તેના મનમાં હોવાથી અદરને અદર દાખા દાખી કરી જેલર અને બીજા પહેરાવાળાએ એવી વાત ઉડાવી કે—“ કેદી અજપાણી ત્યાગ કરી મરી ગયો ” શોકાકુલ બાદશાહનો પણ આ વાન ઉપર વિશ્વાસ ખેડો જેથી એ બાબતમાં તેણે વધારે પૂછપૂછ કરી નહિ ધણી દિવસ શહાજહાન પોતાની પ્રિય બેગમ સેલિમા મટે અશ્રુ વિસર્જન કરતો રહ્યો !

પુખ્ત ૮ મું.

પરિચિત સંગીત.

સંગીત અમૂલ્ય ઇશની, દેનર્ધી દુનિયા માય,
દુઃખમા પશુ શાન્તિ દિયે, ભૂવને કે વનમાય ૮

મૃત્યુ સુખમા હોય કે દુઃખમા હોય, પશુ કાળ તો આગમને
જાગળ આવ્યો જ જાય છે સેલિમાન મૃત્યુને
આજ વીસ પચીસ વર્ષ થયા હતા શાહજહાન સૃષ્ટિકર્મ પ્રમાણે
પોતાના વ્યવસાયમા મગ્ન હતો ખરો, પરંતુ ઉપરાઉપરી સેલિમાની
મૃતિ તેને જાગૃત હતી હાલ તે ગ્રીષ્મકાલ નિમિત્તે ઘણા વર્ષ
કાશ્મીર આવેલો હતો પોતાની પ્રિયાની કબરનું દર્શન લઈ મનમા
પ્રજ્વળતા અગ્નિને કાંઈક શાન્ત પાડવો, એવી અનિવાર્ય ઇચ્છા હોવાથીજ
આજે બાદશાહ કોઈને પણ સાથે ન રાખતા, અત્યુરમાથી બહાર
નીકળી તે શાન્ત નદી તીર ઉપર આવ્યો તે બહીર નિસાકાળમા એ
ગરીમડા કુમરાળ પ્રદેશમાથી જતા શાહજહાનનું કંઈક હૃદય પશુક પિત
થયું કૃષ્ણપક્ષી રાત્રિ પોતાના કંઈક વચ્ચે પલ્લવમા છુપાઈ અનુલિ
નિર્દેશ કરી બોલતી હોય કે “ આ ભુવો સ્ત્રી ઘાતકી પાપી મનુષ્ય
આ તરફ આવે છે ” એમ તીણા સ્વરનો બાદશાહને આભાસ થતો
હતો, તારામણવેષિત નીલ નભોમડલમા બેસીને- “ આવો, પધારો
પ્રાણનાથ ! અહીં ઉપર સ્વર્ગમા આવો, એટલે મારો બેટો થશે
આપ મારી કમળ તરફ જાઓ છો, પણ ત્યાં મારી માટી સિવાય

ખીજી કાઠ નથી જો મારૂં સાચુ મીલન આપને જોઇતુ હશે, તે
આપને અહીંજ આવવુ પડશે ” વગેરે બાવ તારા ગણે બતાવતા
હોય તેમ ઝળકતા હતા નિશાકાલિય મદ સમીરણ કપિન સ્વરથી
બાદશાહની જેમકે નિર્ભત્સના કરતો હોય કે “ના-ના તુ નદન
અવિચારી છે તારો આ પ્રેમ જહેલા કયા સતાઇ ગયો હતો ? ”
હત્યાદિ અનેક મનસ્વરગોના પ્રતિધ્વનિ તેને કુદરતમા કળાતા હતા

આજે શુક્રપક્ષ હતો વૃક્ષોના પદ્મવો ઉપર-લતાવેલિયો ઉપર
-પ્વેતોપ્પલમખી ગિરી નદીના પ્રવાહમા-અને પાસેની સમેશ્વરમરી
પથ્થરથી બધાયેલી સેલિમાની કબર ઉપર કોમલ ચંદ્ર પ્રકાશ છવાયો
હતો આ દેખાવ જોઇ શહાજહાનનુ શોકાતુર હૃદય જરા પ્રસન્ન
થયુ શીતળ ચંદ્ર પ્રકાશથી કોનુ મન પ્રસન્ન થાય નહિ ?

એટલામા એકાએક રાત્રિનો તે ગભીર નિસ્તબ્ધતાનો ભગ
કરી ઝુરલીનો અતિ મધુર ધ્વનિ શહાજહાનને કાને આવ્યો તે
નિર્જન પહાડ ઉપર કેલ્લાક ગિરીક દરોઆ અને પ્રશાત વહેનારી નદીના
ગર્જમા ઝુરલીનો કર્ણસ્વર પ્રસરી રહ્યો હતો તે સંકરણ વિલાપયુક્ત
સંગીત સાબળી બાદશાહના પ્રાણ પ્રેમ વ્યાકુળ થયા તે શ્રુતિનો
ભણે મનોહર નાદ સાબળતો હળવે હળવે શહાજહાન સેલિમાની
કબર તરફ જવા લાગ્યો

એક સધનપણવ યુક્ત વૃક્ષ એ પ્રણયમૂર્તિની સમાધીને
આજ્ઞાદાન કરી રહ્યો હતો. તે વૃક્ષના પદ્મવોમાંથી બાદશાહે જોયુ,
તો તેને એક આશ્ચર્યકારક દેખાવ નજરે પડ્યો. સેલિમાની સમાધી
ઉપર એક મનુષ્યમૂર્તિ બેઠી હતી

દિલીશરના શરીરપર વિરમયથી રોમાચ ખડા થયા. આ મલીર નિશા કાલમા ઢબર ઉપર કોણુ ખેડેલ છે ? એનો નિર્ણય તેનાથી થયો નહિ હિમતથી તે એ કબર તરફ જવા લાગ્યો. પરસાદ્નુ પાણી વહેતા વહેતા જમીનમા એક ખાડો પડેલ હતો, તે ઓળખવા તે જતો હતો એટલામા તેના પગ નીચેના પાણુઓ ખસી જઇ એક ગમડાટનો અવાજ થયો બાદશાહની નજર આ વખતે સહેજ નીચી મઠ થોડા વખત પછી બાદશાહે પાણુ ઉંચુ મેહુ કરી જોયુ, તો શુ આશ્ચર્ય ? કબર ઉપરની માનવી આકૃતિ ક્યાંઈ અદસ્ય થઇ મઠ ! તે જોવામા આવી નહિ

શહાજહાન આશ્ચર્ય ચકિત બની ગયો. તેણે વિરમયપૂર્ણ નેત્રાથી ચોમેર જોયુ પણ કોઈ કયાય જોવામા આવ્યુ નહિ દિલીપતિ આગળ કબર પાસે ગયો પાસે મયા પછી માલુમ પડયુ કે એ કબર (સમાધિ) ની બન્ને બાજુએ કાળા અને ઘોળા પથ્થરનો દગલો પડ્યો હતો કાળા પથ્થરના ઘોળા પથ્થર ખેસાડી કોઇ અજ્ઞાત માણુસે અક્ષરે રચના કરી હતી બાદશાહે જરા વાકા વળી સ્વચ્છ ચદ્ર પ્રકાશમા વિરિમત ચિત્તે જોયુ ત્યા સમાધિની બન્ને બાજુએ ફારસી અક્ષરમા લખ્યુ હતું કે-

* * * " સૈલિમા " * * * " મહારણુ " * *

સમાધિ ઉપર જોના કરેલા પુષ્કળ વન પુષ્પો દેખાવામા આવ્યા જરા ઝીણી નજરે જોવાથી શહાજહાનને ખબર પડી કે ઘોળા પુષ્પોમા પણ રાતા પુષ્પો જોાવી કોઇએ અક્ષર રચના કરી હતી કે-

* " * " સૈલિમા " * * " મહારણુ " * * *

ઉપરોક્ત પ્રકાર જોઇ શહાજહાન આશ્ચર્યથી-ભીતિથી સ્તાબ્ધ થયો. તે જનશૂન્ય ડુંગર ઉપર ઉભો રહીને રાડ પાડી બોલ્યો—“મહારણ ! મહારણ ! તુ ક્યા છુ ? એકવાર તો મને દર્શન દે. મે તને ઓળખ્યો નથી તુ હાલ સ્વર્ગમાનો પુણ્યાત્મા પ્રાણી છે. મારી પ્રિયતમ સેલિમાનુ વતમાન મને કહી સમજાવ અને આ વિરહામિત્રી જળેલ શહાજહાનનો સંદેશો તે સુદરીને સ્વર્ગમા સંભળાવ આનમહારણ ! મારાપર એટલી કૃપા કર હુ દુનિયાનો બાદશાહ ખરો, પણ આ માગણી તારી પાસે ભીખારી બની કર છુ એટલી મારી નમ્ર વિનતી માન્ય કર”

કોઇ આવ્યુ નહીં અને શહાજહાનની વિનતિનો કોઇએ ઉત્તર પણ આપ્યો નહિ બાદશાહના શબ્દોનો પ્રતિધ્વનિ થઇ પાછો શાન્ત વાતાવરણમા લય પામ્યો. ફરીને પર્વત પ્રદેશ શૂન્ય થયો. જો વખતે બ્યોત્સના હસતી હતી

બ્યોત્સનાનુ તે મધુર સ્મિત બાદશાહને ઝેર સમાન લાગ્યુ બની આવેલ બનાવથી તે વિચ્છિન્ન થઇને તે ધીમે પગલે પાછો રાજમહેલ તરફ વળ્યો.

બાદશાહ થોડો દૂર આવ્યો એટલામા સમાધિ સ્થાન તરફથી ફરી મધુર સંગીત લહરી તેના કર્ણપટ ઉપર આવી. પરંતુ આ વખતે મુરલી વાગતી નહતી-પણ જાણે મધુર્વના કંઠમાથીજ તે સંગીત ઉત્પન્ન થતુ હતુ !

શહાજહાન ઉભો રહી સામગ્રવા લાગ્યો-માયનના અક્ષરો સ્પષ્ટ સામગ્રવામા આવતા હતા કોઇ કેમલ કંઠથી સ્વર કાઢી માતુ હતુ કે—

“ હુ ખુશા મે કૈસે કહું મેરે સજની ! ”

આ સંગીત તો બાદશાહના પૂર્ણ પરીચયનું હતું સેલિમાના મધુર કંઠથી આ ગીત બાદશાહે હજારો વખત સાંભળ્યું હતું પરંતુ આ પ્રમાણે તે કોઈ દિવસ બાદશાહ પ્રણય વ્યાકુળ થયો નહતો.

મોતી મહાલયમા આવી બાદશાહ ત્રાત ચિત્તથી પક્ષગપર પડ્યો, તો પશુ તેને શાંતિ પ્રાપ્ત થઈ નહિ મોતી મહાલની ઉધાડેલ બારીઓમાંથી તે મધુર સંગિતાલાપ હજુ સંભળાતો હતો આ પ્રમાણે પ્રતિશત્રે તે નદીતીરસ્થ સમાધિ સ્થાન તરફથી કદી મળુલ મુરલી ધ્વનિ તો કોઈ દિન કંઠથી નીકળતું સંગીત સાંભળવામા આવતું સેલિમાના વિરહની મર્મ જવાલાઓથી હવે કાશ્મીર છોડી જવું એમ શાહાજહાનને લાગ્યું થોડાજ દિવસમા તે દીલ્લી રવાના થયો.

ધણી દિવસ સુધી કાશ્મીરના તે હુમરાજ પ્રદેસમાંથી લોકોને સેલિમા બેગમના સમાધિ સ્થાન તરફથી તે કરુણાનનક નિશાંગીત અને મધુર મુરલી સ્વર સાંભળવામા આવતો એ લોકો તે સંગીત સંભય ચિત્તથી સાંભળતા પરંતુ સાહસ કરી કોઈએ પણ એ વાતનું રહસ્ય શું છે ? તે જાણવાનો પ્રયત્ન કર્યો પશુ ક્યો નહિ, એ ઘટના અલૌકિક છે એવી સમજ ધણી દિવસ સુધી ત્યાં પ્રચલિત હતી.

પ્રેમમસ્ત મહારાજ અને સેલિમા સ્વર્ગીય પ્રેમમાજ વિલીન થયા ! દૈવહીન બાદશાહ બિચારો સ્વર્ગની સુદરીના વિરહમા ક્ષીણતા પામ્યો ! ! હુ કી નવલ કયા પ્રેમમા ઉત્પત્તિ પામી તેમાજ લય પામી !

ફક્ત એકજ આનાની ટીકીટ મોકલવાથી

તમે ભારકર ભગવાનના ભવ્ય ફેરાથી વિભૂષિત, રંગીન આટપિપરના પૂઠાથી અલકૃત, સન્માર્ગ પ્રેરક, ન્યોતિષ પ્રતિ માન યા વહેમની દષ્ટિ ધરાવતા સૌ માધને સરખુ હિતકર

લેક્ષપ્રિય અને સર્વકામોપયોગી **ભવિષ્યોદય** ની તદ્દન નવી સુધારા વધારાવાળી આવૃત્તિ

ઘેર બેઠાં મેળવવા લાગ્યશાળી થઇ શકશો.

જન્મોત્તરી, વર્ષફળ, વર્તારા તેમજ તમારા બચ્ચાના જન્મભક્ષર એક વાર કરાવી મનની મૂઝવણુ દૂર કરો

ભૂગુપ્તહિતા-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળની સર્વ હકીકત યથાસ્થિત અને સત્ત્વ પ્રદર્શિત કરે છે

મળો યા ભખો

ભવિષ્ય વેત્તા-
રેવાશ કર ભવાનીશ કર
ન્યોતિષી

} શ્રી ભવિષ્યોદય ન્યોતિષ કાર્યાલય
છાપરીઆ શેરી મુરત

એક અપૂર્વ નવીન પુસ્તક

જપ

અથવા

ઈશ્વરને મળવાનો માર્ગ.

આ નામનું એક ઉપયોગી પુસ્તક અમારા તરફથી હાલમાજ પ્રકટ કરવામા આવ્યું છે આજે પ્રત્યેક મનુષ્ય ઇશ્વરને મળવાને ઉત્સુક હોય છે પોતાના ઇષ્ટદેવ પરમેશ્વર, પયગમ્બર, ખુદા, એના દર્શનની અભિલાષા દરેકને હોય છે આ પુસ્તક ઇશ્વરને મળવાનો રાજ્ય માર્ગ દર્શાવે છે અને તે પ્રત્યેક ધર્મના અધુઓને વાચવા વિચારવા અને મનન કરવા યોગ્ય છે જપનું સુદરમા સુદર સ્વરૂપ તે દર્શાવે છે અન્યાસકને પડતી કડીનના દૂર કરવાના સુગમ માર્ગોનું તે પ્રતિપાદન કરે છે પુસ્તક પ્રગટ થતામાજ તેની ૧૫૦૦ પ્રત તો એક ઉદ્દાયિત ગૃહસ્થ તરફથી વહેંચાઈ છે મિત્રોને ભેટ આપવા લાયક અને જ્ઞાતિની શ્દ્ધાણીઓમા આપવા લાયક પુસ્તક થયું છે તમે વાંચો અને જરૂર પ્રસન્ન થશો યોગની સરળ પદ્ધતિ પણ આ પુસ્તક તમને શીખવશે વિચાર વમળમા ગોથા ખાઈ નિરાશ થઈ ગએલા તમારા મનને ઉત્સાહી અને ચૈતન્યવાળું કરશે પાકું પુકું સોનેરી નામ અને સુદર છપાઈ હોવા છતાં બહેળા ફેલાવાના ઉદ્દેશથી કિંમત માત્ર એક રૂા પોણેજ ૦-૨-૦ આજેજ મગાવી લો ખીજ પુસ્તકો માટે વિગતવાર લીધે મફત મગાવો.

પ્રભુશંકર નરસેરામ બ્યાસ

તત્રી વિદ્યલયોત્તી અડાજણ-સુરત.

ખાલી થયેલો ખજાનો

મનુષ્ય જાનિના શરીરનો મુખ્ય આધાર વીર્ય ઉપર છે અને તે વીર્યરૂપી ખજાનો જ્યારે ખાલી થઇ જાય છે ત્યારે શરીરમાં અનેક રોગ થાય છે અને શરીર શક્તિહીન થઇ જાય છે અમારી મુલક મશહૂર સ્વદેશી
રજીસ્ટર્ડ

મદનમંજરી ગોળીઓ.

વીર્ય તથા ખજાનો અખૂટ ખજાનો છે ગમે તે કારણથી તમારૂં વીર્ય પતકુ પડી ગયું હોય, હાથપગમાં કળતર થતી હોય, મગજ નબળું પડી ગયું હોય, ખોરાક પચતો ન હોય, વીગેરે કંઈ પણ દુર્ગ લાગુ પડ્યું હોય તો તરતજ આ દીપ્ત ગોળીઓનું સેવન કરો. આ ગોળીઓ શરીરમાં વીર્ય તથા ખજાનું પુષ્કળ વધારી અખૂટ શક્તિ તથા નવું જીવન આપે છે કી. ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) એક. (રજીસ્ટર્ડ)

— રમણ વિકાસીની ગોળીઓ. —

ધ્રુવ મુજબ વીર્ય સ્થબન કરનાર એકસીર દવા કી. ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) (રજીસ્ટર્ડ)

— નપુંસકતવારિ ઘૃત —

પુરુષના શુભ ભાગની દરેક ખામીઓ આ લેપ લગાડવાથી સત્વર નાબૂદ થઇ ખરૂં અને કાયમનું પુરુષત્વ પ્રાપ્ત થાય છે કી. ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) એક.

દરેક દવાની સંપૂર્ણ માહિતિ માટે વૈદ્યવિદ્યા પુસ્તક તદ્દન મફત મેળવી શકાય.

રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

હેડ ઓફીસ-જમનગર (કાઠીઆવાડ) આનંદ-૩૬૩ કાલખાસેવી રોડ મુજબ દરેક ગામ માટે એજન્ટ એમએ હીએ-નિયતો વજાજ સરળ છે.

આ નવલકથાના લેખક બાલકવિની રસમય
કલ્પમયી હાજાએલ વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

(૧) મૃણ્મલિની:- સાચા પ્રેમનું રહસ્ય સમજાવતી, વંદોદ્દેશ,
જુનાગઢ વગેરે રાજ્યોના કેળવણી ખાતાએ લાખગેરી
માટે મળુ કરેલ, અને જાણીતા પત્રકારો, સાક્ષરોના
ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલ રસમય ઐતિહાસિક નવલકથા
(થોડીજ નકલો સિલક છે) કિંમત રૂ ૧-૪-૦

(૨) બાલયોગિની:- ખરા કર્તાવ્યનું અને દેશકલ્યાણની
જાગૃતિનું જ્ઞાન કરાવનાર, હિન્દુ મુસલમાનોના જાતિ-
સ્વભાવ બતાવનાર બંગાલની બહાદુર બાળાનો સર્વસ્વ
ભાગ તમાગ જીવનમાં નવીન રસ રેડશે કિંમત રૂ ૧-૮-૦

(૩) પ્રેમભંડિત:- રાજપૂતાનાની ઐતિહાસિક ઘટનાનું
કરુણાપૂર્ણ ચિત્ર કરુણસિંહ અને લલિતાદેવીનું
સ્વર્ગભીષન હૃદયને પિગળાવે છે। કિંમત રૂ ૦-૮-૦
આ સિવાય પ્રણયલીલા, મનોરમા વગેરે નવલકથાઓ
અને શક્તિ-પ્રતાપ, કલકિતયદ્ર વગેરે મનહર તરંગને અને
છટાદાર બાપણો સાથેના નાટકો માટે પત્રવ્યવહાર કરો.

બાલકવિ-જામજતર.

